

**Kukñuä zä wiqe,
Ätnänjäqi itkimäkqenqä
Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänjä iquvi**

Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iquauñi, quuvqä itquamiñuwängañi, Jonä iqu bukä tä äqäkqe. Qu iquau quuvqä itquamiñuwi, ii iqua Jisasi Iqu, iquauqä Naqä Iqu etangqenqä, quuvqä heqiyätqätanguwä iutayi. Buki, Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iqua, hañä-iqä naqä iqueni, mäñdi kittqäpñqä iñqeyi.

Bukä tä, nätmatqä qänaki timäuniqenqä ktqä kuapänänjä-tänjä iyyi. Ämaqä quuvqä eqiyäpiyä inga äpmamiñuwä iqua, kukñuä ktqä iñqe, näqñqä emiñuwi. Itañgi ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu maqñqeqä. Kukñuä ktqä iuñqä quati, ii tiinji. Jisasi Iqu, Naqä-qu eä, Iqueqä hipaeta, Goti Iqu mäkä eeqänänjä itä, Setänä iquepqe, mäñdi kittqiyäniqeqä. Ga Jisasi Iqu Iqueqä wäunui qäpu imäkqangañi, Goti Iqu ämaqä quuvqä heqiyqä mäñquatämäuqä ipu, yänänäqñqä pmetanguwä iquauñi, nätmatqä äñguä hui tii äväñqiyä. Iqu nätmatqä eeqänänjä änyä-hänji imäkäniqä iutani, qu Iqutä anä äpmapu, hañä-iqä maeqä pmeñqäüä.

Jonä iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Kukñuä Jisasi Kraisi Iquenyqä tqu, zä äwämiñqetani, Jisasi Iqu ätnänjäqi ämaekqenqeyi. Jisasi Kraisi Iqu, nätmatqä maqänä timäuniqñqe, Iqueqä wäunüä-wiyqä iquau ämotquetñqe, Goti Hanjuwä Iqu, Ique ganä ämotquakqe. Itañgi Jisasi Iqu Iqueqä enjätqä hñque, Iqueqä

wäunjuä-wiyqä Jonä iqunŋqä dowatqanŋi, nätmatqä äki-äkitanä timäuniqä iinŋe, kukŋuä wätqä enqä-paŋä iu ämändquakqe. ² Itanŋa nyi nätmatqä eeqänänŋi hiŋuä äqunmitani, tiinä ätukqe. “Tä Goti Hanjuwä Iqueä kukŋuä naqä-qakui, Jisasi Kraisi Iqu ätqeä.” ³ Ämaqä, Goti Iqueqä kukŋuä tä, nätmatqä ätimäuniŋqenŋä a ätäütä, awä ätumiätätqä iqutä, ä ämaqä, iqu kukŋuä awä tqanŋi qätä äwiyäpu, ämepu äpmamitpqä iqua-pqe, nätmatqä tä qäpi ae ätimäutŋqä iqanŋi, qunŋi Goti Iqu äŋguä iwimäkqanŋi yeeqä ipŋqäüä.

⁴ Nyi Jonä iqunä tuwanjuä tä, qokä-apäkä anä-himqä 7, qua Eesiya iu Jisasi Iqueqä yoqenŋqä aquvä äqänätqanjuwä iquenŋqä äqäyqä. Goti Hanjuwä Iqu, tanŋa äpmenŋqä, qanŋanä äpmaminŋqä, ä qänaki inä pmetäniŋqä-qu eä, heŋi qeqä imänqeta äŋguä etapätä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetpŋqä emäkquä. Itanŋa dnä 7, Goti Iqu zä-hawä hiqumuanä eä pmetanŋqä iu äpmenjuwä iqua,* qu-pqe asä ii emäkpnä. ⁵ Itanŋa Jisasi Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueä kukŋuä naqä-qakuinä awä ätminŋqä Iqu, ae äpäkonŋqä iuta ganä ävaukqä Iqu, itanŋa qua täu miqä naqä iquauqä Naqä-qu äpme. Iqu-pqä asä ii emäkätŋqänänŋi.

Iqu nenyŋqä kuapänä wiŋganŋi, Iqueqä häneqetä, neyaqä suqä quvqä eeqänänä iutani, huätä äyä änewewqatkqe. ⁶ Iqu ne Iqueqä ämaqä naqä-hŋqunä eätanä, Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkquatunquä, inemäkkqe. Initanŋi, yoqä naqetä, yänänäqŋqä nätmatqä eeqänänä iu miniqnqetä, hea ique-ique Iqutanä witäniqe. Ii aanä naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

⁷ Hiŋuä qumbiyä! Iqu qaquvqeu pmeqä quvepätŋqä itqäüä.† Itani ämaqä eeqänänŋi, Iqu äquvepqanŋutqe, hiŋuä qumbunqäüä. Ämaqä Ique zi äukuwä iqua-pqe,

* 1:4 Itkimäkqä 8:2 † 1:7 Wäunjuinŋqä 1:9-11

hiñuä anä qumbnä.† Ga ämaqä eeqänä, huiwä huitañä-huitañä quaetañi, Iquenyqä kñuä kuapänä qäpnuwi. Naqä-qakui. Inji ätimäuniqe!

⁸ Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, tii ätqiyä. “Nyi hiñuiqänqätä, yäpakiñqätäñi, ñqä-näuanjñqä. Nyi tänğa äpmeñqä, qänğanä äpmamiñqä, ä qänaki inä pmetmniqä Iqunjqä.”

Jonä iqu, Jisasi Ique hiñuä äqunqgeñqä

⁹ Nyi Jonä, heqä heyämaqä iqunänji. Nyitä hesä, ne eeqä Jisasi Iqueqä eanitañi, hañä-iqä asänä ämetanä, Naqä Iqunä miqeuñi anä äpmetanä, inji ne eeqä yänänäqñqä ätqäuanä hañä-iqe äyä ämiwäutqänju. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiñqätä, kukñuä Jisasi Iqu awä ätumiñqgeñqätä, tuäkitqätanğa, qu nyi qua eqä huväkiyä, kiqä yoqe Patmosi iunqä huätä änändowatkuwi. ¹⁰ Naqä Iqueqä hiunji eqanğani, Dñä Änguä Iqu aañä yänänäqñqä nyimeqanğa, nyaqä tuwä ingisañi, ämaqä hñqu mañä yänänäqñqä, häawä eñqä-pa, tii tqanği äwikqe. ¹¹ “Si nätmätqä äki hiñuä äqunänjä etanğutqe, bukä iu äqäyätnä, ämaqä añä-himqä 7 iu, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvü äqänätqänjuwä iunqä qäyämävä. Tuwanjui, añä-himqä Epäsäsi, Samina, Pekamumä, Tayätıla, Satisi, Pilendopiya, ä Latisiya iu äqänätqänjuwä iquaunqäuä.”

¹² I tqanği äwimi, “Tqu dqutiyä” tmä äkunmäknğqe, golqä hiqi-tä-tqäuqä 7 hñqua tqäutangä äqunqge. ¹³ Hiqi-tä-tqäuqä iquauä awä iqiñi, ämaqä eñqä-panjä Hñqu, qäkä quäuqä yukä bu eeqä ämäwqätäuqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunji, golqä yauqä ipnätanği äqunqge. ¹⁴ Iqueqä de, qatäwänänjä aañä yäkquänänjä äui, ga Iqueqä hiñui, tä äyänätñqä-panjä iinji. ¹⁵ Iqueqä yukä iunji, ämaqä hñqu hikä hiuisqä äyänqä, tä tnänjä du imäkävetqä-panjä iinjä äyänğiyä. Iqueqä kukñuä-pqä ätätäqe, eqä

† 1:7 Sakätiyasi 12:10

äkakä kuapänä äqängqä-pañä iinj. ¹⁶ Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, qätäqueqä 7 a äqätä, ηη Iqueqä mañitañi, näpqä-hionaqä ingi-ingisa härjeqä-heñqe ätimäumiñqe. Iqueqä himä-hiqumuaniñitañi, mäptqä tnänä ätä äyängqä-pañä iinjä äyänätangi äqungqe.

¹⁷ Ique e äqunmitañi, nyi ämaqä pizqä enqä-pañunä, Iqueuä yukä täñä iqi päkñganğa, Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, nyaqä huiwä haqeqi äñjiyätä, tii ändkqe. “Zä miqä manä. Nyi hiñuiqängqä qänakñqä äpmeñqä Iqunjqä. ¹⁸ Nyi Goti Hänä Äpmeñqä Iqunjqä. Nyi hñqunä äpäkoñqqe, ga inga-ingä härjä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunjqä. Nyi ämaqä äpäkoñqä iunqätä, ae äpäkombqä iquauqä añiunqätä, qñqañä hutäuqe,[§] a äqätänjä. ¹⁹ Iñitañi nätmätqä tqä hiñuitä äqunäñi, tuwañuä bukä iu qäyeyä. Nätmätqä täñga ätimäuqenqätä, qänakndapqä timäuniñqätäñi, bukä iu qäyeyä. ²⁰ Si qätäqueqä, Nyaqä hipa ämuangisañä iquatä, golqä hiqi-tä-tqäuqä iquatä, hiñuä äqunäñi, qakui tiinji. Hiqi-tä-tqäuqä iqua, ämaqä aña-himqä 7 iu aquvä äqänätqäñuwä iqua etanğa, qätäqueqä iqua, quwqä enätqä 7 iquayqä” ändkqe.

2

Quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu aquvä äqänätqäñuwä iquauñqä tuwañui

¹ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu ämitñqä iquerqe, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi qätäqueqä 7 iquau ηqä hipa ämuangisa äqätmä, Nyi hiqi-tä-tqäuqä 7 iquauä awä iqi iktñqä Iqunä, kukñuä tä siñqä ändowatqä.

² Suqä eeqänänjä he itqäñuwi, Nyi näqñqä eänänä. He wäñuä tnänä ipu, hañä-iqe qäyä ämepu, yänänäqñqä äyä ätqäutqäñuwi. He ämaqä quvqä iqä iquauñi, hesä

[§] 1:18 Itkimäkqä 6:8; 20:13

anä pmapnqe, hiñuinä mäquñquä itqäñuwi. Ämaqä hesä äpmepu, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ne wäñuñqä äñandowatqeqä’ quañgä etätqäñuwä iquauñqe, he kñuä äñguänä iwäsäupu, quañgä iquauñi, ae äyä ämäqumuetqäñuwi. ³ Ämaqä, he Nyaqä yoqe a qätätangä eqänäpu, ga he quvqä emäkätqätanguwä-qe, he yänänäñqä ätqäupu, hañä-iqä ii ämepu, wäñuñä tnäñä iquenqe enyqä miqä itqäñuwi. He iinjä itqätanguwinqe, Nyi näqñqä ae enjä.

⁴ Iinjä etangi Nyi hesäñi, kukñuä hui täñunjqä. He Nyinyqä quuvqä kinganä eqiyäpiyängañi, kuapänä enyäminqä-qe, tängañi iinjä hmanji. ⁵ Qänganäñi, he suqä äñguä inä imäkmiñuwi, huätä vquatämäupu, qua iqi ae äyä äpäkñuwi. Iinjä etangi hiqä suqä qänganä imäkmiñuwinqe, kñuä indqänäpu, hiqä kñuä äkunmäknäpu, suqä qänganä äänä imäkmiñuwä etangutqe, asä iinjä imäkqäpñqe. He iinjä mimäkqä iqangpñqe, Nyi äpätmä hiqä hiqi-tetä kiqä ätqäuqetä, huätä metaumqänä. ⁶ Ga hiqä suqä äñguä hñqu tiinjä. He Nikolasi ique qänaki itqäñuwä iquauä suqenqe, yasämä maenqä eä. Nyi-pqe iquauä suqenqe, yasämä manyinqä eä.

⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäñuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi iquauñi, zä-häukuä häñä hea ique-ique pmeqä vqe, qäyä dupñqä hiñuinä qunmniqeqä. Zä iinjä iqu, qäukuä haqä Goti Hanjuwä Iqueä wäñuñä iqi ätqäunä.

Quuvqä heqiyqä Samina iu aquvä äqänätqäñuwä iquauñqä tuwanji

⁸ Enjätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Samina iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi hijuiqänqä qänakñqä äpmeñqä,* ga hñqunä äpäkoñqä-qe, añgumä äväutmä häñä äpmeñqä† Iqunä, kukñuä tä siñqä ändowatqä.

⁹ Nyi he hañä-iqätä, täñä-huñqätä, emetñqenqe, näñqä ae emä, ga he nätmatqä qua täutañi, maeqä aanqä äpmeñuwinqe, nyi näñqä ae eäqä. Iiñä etañqä-qe, he nätmatqä kuapänäñä-täñuenä yqänä äpmeñä. Ämaqä hñqua, he kukñuä tuwängisa etätqänuwinqe, nyi näñqä ae eñä. Ämaqä, ‘Ne Israitqä iquneyqä’ ätätqänuwä-qe, oee, qu Setänä iqueqä-quayi. ¹⁰ He hañä-iqä emetñqä itñqe, zä miqä pambiyä. Qätä nyipu. Setänä iqu, “He Goti Iquneyqä quuvqä yqänä eqiyätqänäpiyä” tä yamwiqä hiyätñqe, hñquenä añä guä kiyäueqä iuñqä upñqä emäkänä. I hitañgi hañä-iqä, täñä-huñqä ämepu, hiunji 10 eñqä-pa pmapnuwi. Iiñä etañgi qu he pizqä qäyä hepäkpñqä-qe, quuvqä heqiyqe, a yänänäñqä kiyät-piyä. He iinji ämäwqätäuqanpqe, Nyi häñä hea ique-ique pmeqe etapmniqäqä.

¹¹ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäu-mipqä iqua, äpäkoñqä huiziqu‡ qui miwimäqä danä yäniqeqä. Aanä hma naqä-qakui.

Quuvqä heqiyqä Pekamumä iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwañui

¹² Eñätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Pekamumä iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qi.

Nyi näpqa-hionaqä ingi-ingisa häñeqä-heñqä ämeñqä§ Iqunä, kukñuä tä siñqä ändowatämeppä.

* 2:8 Itkimäqä 1:17 † 2:8 Itkimäqä 1:18 ‡ 2:11 Itkimäqä 20:14

§ 2:12 Itkimäqä 1:16

¹³ He anä äpmerjuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Iqñi, Setänä iqueqä anä äquatäuqämenqä iuyi. Iiñä etangi he Nyaqä yoqe a yänänäqñqä äkiqätäpu, hiqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, zä maeqä itqänjuwi. Qänğanäni, Andipasi iqu Nyaqä kukñui qänaknä itä, Nyinyqä awä-tqä-qu eä, anä äyä äpmamiñjuwi. Qu iqueñi, anä Setänä iqu äpmerqä iqi päsqanguwänğanä-pqe, he Nyi tuwä manjiyqä ikuwi.

¹⁴ Iiñä etangi Nyi hesäni, kukñuä hui täñunji. Hesänä hui, Balamä* iqueuä suqe, a yqänä äqätpu äpmerä. Qänğanäni Balamä iqu, suqä Israitqä iquau quangä tquenqe, Balakä ique ämotqueqangi, qu suqä quvqeu äpäknäpu, nauä goti quangä iunqä hiqäva imäkpqe änäpu, huiwä yarjä hingi inqä imäkmiñjuwi. ¹⁵ Asä iñi, ämaqä hesä äpmerjuwä hui, Nikolasi iqueqä ämaqä iquauä kukñuä dunä qänaknä itqänä. ¹⁶ Ii itqätanguwitanji, he tänganji hiqä kñui äkunmäkmbiyä. Iiñi hma etangutqe, maqänäni, Nyi henqä äquvepätmä, ga Nyi, ämaqä iinä itqänjuwä iquatä, näpqä-hionaqä yanäqñquä Nyaqä manjä täu äwiñqetä, mäkä hunanä.

¹⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänäyi. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämawqätäu-mipqä iqua, Nyi buayä Mana† zä äwiñqe ämuayätmä, hikä qäpaiqä yoqä änyä-hänjä äqänänqä hñqu-pqe äwimniqe. Yoqä iinä iquenqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä heniqe. Ämaqä, hikä qäpaiqä ämetqä iqnä, näqñqä heniqe.

Quuvqä heqiyqä Tayättila iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanju

¹⁸ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Tayättila iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätinä qäyä.

* 2:14 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:17 Angumä Itmakqä 16:21; A Täuqä 11:8; Jonä 6:49

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunä eämä, hiñuä tä äyänätñqä-panitä, yukä hikä hiuisqä äyänqä-panitä tänjä Iqunä, kukñuä tä siñqä ändowatämepqä.

¹⁹ Nyi suqä eeqänänjä he imäkätqänjuwiñqe, näññqä ae ämenjä. He huiziunqä hengangi, Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqä huizi iquau yätamäkqä äväpu, itaŋga hañä-iqä qäyä ämepu yänänäññqä ätqäunjuwiñqe, Nyi näññqä ae enjä. Hiqä suqä qänğanä-pqä imiñuwä eeqänänji, aañjä äñguänänjä ätimäüä.

²⁰ Iiñä etanji Nyi hesäñi, kukñuä hui-pqä inä Täñunji. Apäkä Jesepetqi 'Hiñuä-tqinjqä' ätätnqä ii, hesä qäyä pmetñqä hiñuinä äqunätqänjuwiqä. Apäkä ii, Nyaqä ämaqä wäunjuä imäkqäppqä iquauñi, quañgä ätuätä, suqä huiwä yañä hiñgi iñqä ämotquetä, nañuä goti quañgä iquauñqä hiqäva-pqä imäkpqe, ämbñqä ätuätñqä iiyi. ²¹ Nyi, 'Iiyqä suqä quvqä hui äkunmäknänqutiyä' tmä, hiñuinä äqunmä pmetañgä, iiyqä kñui makunmäkñqä itä, suqä huiwä yañä hiñgi änäänä äväkitqänä. ²² E äväkitñqä-qae, he qätä nyipiyä! Nyi apäkä iñi, tänjä-huñqä naqänänjitä, ä tänjä-yaqä naqänänjitä, metñqä wimäkmä. Itaŋga ämaqä iisä hiqaqä anä äwäyakitqänjuwä iqua, quwqä kñui makunmäkñqä ipu, iiyqä suqeu qänaki yqänä itqätanqppqe, Nyi iquauñi tänjä-huñqätä, hañä-iqä naqänänjä wimä. ²³ Qokä-apäkä, ymeqä enqä-pa ii qä-naknä ävätqänjuwä iquauñi, eeqänä pizqä päkmniqeqä. Iiñä imäkqanqgetañi, ämaqä Nyaqä yoqenqä im-imä aquvü äqänätqänjuwä eeqänänjä iqua, tiñññqe, näññqä mapnuwi. Nyi ämaqä eeqänänjä iquenñqä kñuiutä, äwqeutä iwäsäutmä, ga he suqä imäkätqänjuwä-pa ki-mañi, hñqunä-hñqunä e hetapqäumniqe.

²⁴ Iiñä etanji qokä-apäkä huizi, Tayätila äpmapu, apäkä iiyqä kukñuiu qänaknä miqä ipu, itaŋga suqä qu, "Setänä iqueqä kukñuä ze eä-qä" ätätnqänjuwiñqe, näññqä mämeqä

itqänjuwä iquenä, Nyi ‘Hanjä-iqä hñqu heyaqä haqeqi maeqä ymä’ hitmñqeqä. ²⁵ I etanji nätmatqä eeqänänjä he a äqätänjuwi, Nyi äquvepmqänjanqä a yänänäqñqä qätätanqpu.

²⁶⁻²⁷ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäupu, Nyaqä suqeu hiunji yäpakänjanqä qänaknä imipqä iqua, iñi Nyi iquau-iquauqäñi, ñqä Apiqu ändapqä-pa, qokä-apäkä eeqänänjä äpmakuwänjuwä iuqä nyuänjä ämiqä pmeniqä iñqe, Nyi yoqä wimniqe. Itanğa ämaqä hñqu qua qondä ämisqiyätä, zinajuä imäkqä-panjä iñi, iqu yäkqä woyqä a äqätä iquau äminqiyä. ‡ ²⁸ Iñä imitätqä iquenji, Nyi qätäqueqä zinjuitä ätimäutä äyänätñqä iqu[§] wimniqe.

²⁹ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñqeqä.

3

Quuvqä heqiyqä Satisi iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanui

¹ Eñätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Satisi iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä dñä 7 itä, * itanğa qätäqueqä 7 itänjä Täñunä eämä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

Suqä eeqänänjä he itqänjuwinqe, Nyi näqñqä ae eñä. Qu henyqe, “Hänjä äpmeñäüä” ätätqänjuwä-qe, he ae äpäkonjuwä-panjä iquenjqä. ² Hiqä suqä eeqänänjä imäkätqänjuwi, Nyi ñqä Goti Iqueqä hinguä iqisanji, hñqu aanjä jänänänjä mäqunquä inqä-qae, he hiqaqä äwiñjuwi ivatuwänäpu, hiqä suqä mapäkonqä yqänä äwiñqe, yänänäqñqä anji imäkqanqpu. ³ Qänjanäñi, he kukñuä äñguä we-hunqä-tänji qätä äwiyäpu, ae ämakuwi, he iñqä

‡ 2:26-27 Apqä Bukä 2:8-9 § 2:28 Itkimäkqä 22:16 * 3:1 Itkimäkqä 1:4

kɲuä indqänäpu, äŋguänä ämipu, hiqä suqä quvqenqe, kɲuä kunmäkmbiyä. He mävuqä ipu, hiqaqä yqänä äwämipqe, quwä-meqä hɲqu emeqänqe änyä maŋŋqä eäŋuwä-pa, Nyi asä iinjä emamä.

⁴ Ijäqe, he Satisi iu äpmeŋuwitanjä hui, quwqä ämuasmänqe, kiyä mätqä mimäkqä iquwi. Iqua qäyunä epiyitanji, ämuasmänqä qäpaiqä ämipnäpu, Nyitä qanjä anä ikiquatunqe.

⁵ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi ämuasmänqä qäpaiqä iinjä äwiptätmä, iquauqä yoqä bukä hänjä-pmeqä iunji, huätä makutqä imniqe. Oeyqä. Nyi iquauŋqe, ɲqä Apiqueqä hiŋuä iqisa, ä Iqueqä enätqä iquauä hiŋuä iqisa-pqe, 'Iqua ɲqe' tmniqä iunänji.

⁶ Ämaqä, Dɲä Äŋguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaki wipqänänji.

Quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu aquvä äqänätqänuwä iquauŋqä tuwarjui

⁷ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu ämitŋqä iquenqe, kukɲuä tii ätätinä qäyämävä.

Nyi suqä äŋguä jänänänjä imäkätmä, aanjä Naqä-qakuä-qunä eämä, itaŋga Nyi Dewiti iqueqä qɲqanjä hutäuqe† a äqätänqä Iqunji. Nyi anjä qɲqanjä hutemqe, ämaqä hɲqu angi mämäyeqä yänqiyä. Itaŋga Nyi anjä qɲqanjä ämäyemqeunji, ämaqä hɲqu angi mautäuqä yänqiyä. Nyi iinjä iqä iutanjä Iqunä, kukɲuä tä siŋqä ändowatqä.

⁸ Suqä eeqänänjä he itqänuwinqe, Nyi näqɲqä ae enjä. Hiŋuä qumbiyä. Hiqä hipenüä iunji, Nyi qɲqanjä ae äuteqä-qae, ämaqä hɲqu angi änä mämäyeqä yänä. Hiqä yänänänqenqe naqä ma, wänqäpu witangi, itaŋga Nyaqä kukɲui, qänaknä ipu, Nyaqä yoqe, imä zä maeqä da itqänuwinqe, Nyi näqɲqä ae ämeqe.

† 3:7 Asayä 22:22; Itkimäkqä 1:18

⁹ Ämaqä Israitqä iquautanjä iqi äpmapu, “Ne Israitqä iquene, Goti Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätätqänjuwä iquauñqe, he näqñqä ae enjä. Iqua quangä iinjä ätäpiyä-qe, naqä-qakui, Setänä iqueqä ämaqä iquayi. I hitangi qätä nyipiyä! Nyi iquau eyqiyämeqangundi, iqua Nyi henyqä kuapänä änyingangutqenqe näqñqä epu, hiqä yukä-tänjä qäqi äpäpu, qonjä qutaseppnuwi. ¹⁰ Nyi yänänäqñqä tqäupñqä kukñuä etkqe, he qänaknä itqänjuwitanji, Nyi ämeyqangundi, ga qokä-apäkä eeqänänjä qua täu äpmeñuwä iu yamwiqä väniqñqä timäutñqä itñqä iqu, he memeqä da yänqiyä. ¹¹ Nyi heñqä maqänä quvepmä. Mä heqä ämawqutäuwä yññai[‡] ämaqä hñqu huätä equvññqe, nätmätqä he ämeñuwä ii, a yänänäqñqä qätätangpu.

¹² Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämawqätäumitpqä iqua, Goti Iqueqä anjä iunji äväma näweqä uwqänqe, Nyi iquauñji, anjä anjizä äqutnänqä enqä-pa, yänänäqñqä qutemniqe. Inji Nyi yoqä hñquaqu-hñquenjä iqua, iquau pmuatemniqe. Ijqä Goti Iqueqä yoqetä, Iqueqä anjä-himqä naqetanjä yoqetä, itanga Ijqä yoqä änyä-hänjä iqu-pqä qäsä. Ijqä Goti Iqueqä anjä-himqä iqu, ii Jerusälemä Änyä Hänjä, Iquesa qäukuä yätu äväma päniqä iquvi.

¹³ Ämaqä, Dñjä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñqe.

Quuvqä heqiyqä Latisiya iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanji

¹⁴ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Latisiya iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyämävä.

Nyi “Ii naqä-qakuiqä” Tqä Iqunä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä awä ätätmänganji, Iqueqä kukñuä eeqänänji aanjä

[‡] 3:11 Qänğanänji, ämaqä mäkiutä, hänjä tnänjä wqeutä, ämawqätäukqe iqu, mbqä mämeqä, yñña ämetä ämäumñqe.

jänänjä dinä ätätŋqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänjä Goti Iqu imäkkqetanjä Qakuä Iqunä, kukŋuä tä sinyqä ändowatqä.

¹⁵ Suqä eeqänänjä he itqänjuwiŋqe, Nyi näqŋqä ae eŋä. He tnänjä-qe, isqä-qe mäpmeqä iŋuwiŋqe, Nyi näqŋqe ae ämeqe. Nyi he tnänjä-qe, isqä-qe pmapŋqä änyingiyä.

¹⁶ Iŋi he tnänänjqä, isqänjqä, mäpmeqä, awänä pmetanğä eqänätmä, Iğqä maŋita quta enjuiyqä.

¹⁷ “Ne mbqä kuapä-tänjuneyqae, nätmatqä hävemnäŋŋqä ämetanä, hnjuä-hnjuanjqä äwa miqä iŋunä” ätätqänjuwä-qe, oeyä. Nyaqä hiŋuiqiŋi, he aanjä ququvqä yqänä pmetanğuwinqä, ämaqe, henyqä huäqä kiinjä wunänqiyä. He nätmatqä hesä näweqä winiqä iqu maeqä, hiŋuä pisqä äpmapu, itanğa he huiwinä imbu äpmeŋä. Iwä hiqä-hiuäŋi, iinqe änyä maqŋqä yqänä eŋä. ¹⁸ I etanği Nyi kŋuä iqä tii hetapmqe. Golqä, quvqä qäsä maeqä yätŋqä tä äŋqä hui, Nyita mbqä ipu, mbqä kuapänänjä-tänjuenä hipŋqänänyä. Itanğa ämuasmänjqä qäpaiqä, hiqä huiwiu ktqä hiqumuätäutŋqe, Nyita mbqä ipu, ämaqe he huiwinänyqä äpmapu, womba-tänjä pmetanğpi, hiŋuä maiŋŋqä ipŋqänänyä. Iŋ marasiŋqä aowä hui, hiqä hiŋuiu mäuepŋqe, Nyita mbqä ipu, iwä hiqä hiŋui, äŋguä qämbŋqänänyä.

¹⁹ Itanğani Nyi ämaqä huiunjqä änyingqe, Nyi iquauŋi, quwqä suqä quvqenjqä näqŋqä ävätmä, jänä iwimäkätŋqe. I etanği he hiqä suqenqe kŋuä äkunmäknäpu, jänä pmapŋqä tnänjä imäkŋganğpu.

²⁰ He hiŋuä ŋqämbiyä! Nyi anjä qänqanjä-tänjä iqi ätqäümä, qŋqanjä iu ptqä päsqanğa, ämaqä hŋqu Nyaqä maŋi qätä änyiyätä, qŋqanjä noteyätqe, ga Nyi yäpä yänğisa äpaquvätmä, ye buayä anä neŋqueä.

²¹ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyitä ämiqatunquä Nyaqä zä-hawä iuŋi, anä pmenique. Ii, qänğanä Nyi mäkä äunätayä iu ämäwqätäutmä, Iğqä

Apiqutä miqenqce, Iqueqä zä-hawä iu anä äpmakueä-panjä iiyqä.

²² Ämaqä, Dnjä Änguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanqi, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnuwänqce.

4

Jonä iqu, nätmatqä qäukuä yätu witangi äqungqenqä

¹ Nätmatqä tä qäpu ae äpäwqanqa, qäukuä haqä yänjini qnqanjä hñqu hutänätangi äqungqce. Itanga manjä* nyi qänqanä häawä enqä-panjä tqangi äwikqä iqu, tii ändkqe. “Si täqinyqä yapiyä. Ga Nyi nätmatqä eeqänänjä qänaki timäuninqce, ämäktquamqänänjä.” ² Itanga Dnjä Änguä Iqu yänänäqñqä maqänä nyimeqanqa, qäukuä haqä yätunji, ämiqä iqueqä zä-hawä hñqu tqäutangi, ga iqi äpmenqä Iqu, tiinjä etangi äqungqce.† ³ Zä-hawä iu äpmenqä Iquesanji, qoqiyqä hioätqätä, hänesqätä, yänätangi, ga wäpinyiqukuä hñqu zä-hawä ique awä iqi ämamäuäqce, kiqä we-huñqce aanjä naqänänjä hunätangi äqungqce. ⁴ Ämiqä Iqueqä zä-hawä iinjä iqu, hawä 24 huizi iquauä awä iqi ätqäuminqce. Itanga zä-hawä iquauñi, ämaqä naqä iqua hñqunä-hñqunä äpmakäuminjuwi. Iqua ämuasmänjqä qäpaiqä-tänjä-qua, itanga quwqä nyuänjä iunji, golqä ynña mäuqä-quayi. ⁵ Zä-hawä iinjä iquesanji, we-huñqce nyuauä iqanqa, mmqä ätätä kakaqä tqangi äwikqce. Zä-hawä iqueqä hipeñuängisani, tä hänaqä 7 äsminjuwi. Tä hänaqä iqua, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dñiyi.‡ ⁶ Zä-hawä iinjä iqueqä hipeñuä iqisanji, nätmatqä hñqu äwäminqce. Ii eqä-huänjä naqänänjä enqä-panjä iqueyi. Nätmatqä iinjä iqu, aanjä quvanyäqñqä kiinjä.

* 4:1 Itkimäkqä 1:10 † 4:2 Esekiyäli 1:26-28. Itkimäkqä 7:10 iunji, Jonä iqu ‘Zä-hawä iu äpmenqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä’ ätkqce. ‡ 4:5 Itkimäkqä 1:4

Itaŋga nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquiñä, zä-hawä hituñuä hñquaqui-hñquaquiñä iu pämä ätqäumiñuwi. Iqua quwqä hiqumuñängisatä, tuwängisatäñi, hiñuä kuapänä äqängäumiñuwi. ⁷ Iquautañä hiñuiqänjä iqu, ii laiyonqä enqä-panä iquvi. Ga huiziqu, bulumäka qokä enqä-panä iqueyqä. Itaŋga huiziqu, iqueqä hiqumuñäñi, ämaqueuqä enqä-pa änyänä. Iwä aañä yäpakä äpmeñqä iqu, ymäuäkä aañä naqänänjä haqeu äväwa ikitñqä iinjä enqä-panä iqueyi. ⁸ Nätmatqä hñquaqui-hñquaquiñä häñä-pmeqä-tänjä iqua, huqä 6-tänjä iquayi. Itaŋga hiñuä kuapänäñi, quwqä huiwiu, ä quwqä huqeuñi-pqe inä ämuäpмуämiñqe. Iinjä iqua heatqänğatä, hiunjinğatä, tii tqäpñqäüä.

“Naqä Iqu, ii Goti Yänänäñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, hñqutä enqä-panä manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänñqä. Iqu qänğanä äpmamiñqä, tänğa äpmeñqä, itaŋga qänaki pmetäniqeqä.”

Qu kukñuä iinjä di, mamäwänğä danä iqäpnä.

⁹ Nätmatqä iinjä iqua, zä-hawä ique äpmeñqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘änğuiqä’ tqäpñqäüä. ¹⁰ Iinjä itqä-tañğpқанğa, ämaqä naqä 24 iqua, zä-hawä iu äpmeñqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hipeñuä iqi qonjä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, quwqä yññai equväpu, zä-hawä iqueä hipeñuä näñi eäpu, tii tqäpñqäüä.

¹¹ “Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Eeqänä ämäwqätäñi, Tqä-täuänänñqä. Itaŋga ämaqä ee-qänänñi, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘Si Yänänäñqä-kuiyqä’ tqäpñqäüä. Ii tiinjä etanğiyi. Nätmatqä eeqänänñi, Si imäkätñä, itaŋga äkiñqä Tqä dutanä imäkqanğnä, ätimäutä, tänğani äyä äwinä.”

5

Bukinqätä, Sipsipqä Meqä Iquenqätä

¹ Zä-hawä iu äpmeŋqä iqueqä hipa ämuangisaŋi, bukä hŋqu witaŋgi äqunŋqe. Bukä iinä iqu quäuqänänjä-qu eä, qu tuwanuä inŋi-inŋisa äqäyäpu, itaŋga äkuäpipu ekuwi. Itaŋga ique a yänänäqŋqä kiqätätŋqe, qu nyuŋuä taki ändäupu, itaŋga kiqä taki bukä iu 7 ändäupu, ämänyäpu, ekuwinä äqunŋqe. ² Asä qanŋaŋi, enätqä yänänäqŋqä hŋqu, maŋä yänänäqŋqä tii tqanŋi äqunŋqe. “Ämaqä huiziquau ämäwqätäutä, nyuŋuä takä bukä iu ämänyäpu equwi, anŋi equvätä ävatätŋqe, äsqukä?” ³ I etaŋgi bukä ävatätä, yäpä inŋisa hiŋuä qunätŋqe, ämaqä hŋqu qäukuä yätunjä, qua täunjä, ä qua yäpä mäŋgisanaŋ-qe, mäpmeqä danä eänä. ⁴ Ämaqä hŋqu bukä iqueni, ävatätä yäpä inŋisa hiŋuä qunätŋqä hma etaŋgi, nyi kŋuä kuapänä äqämiŋqe. ⁵ Itaŋga ämaqä naqä iquautanä hŋqu tii ändqiyä. “Si kŋuä maqiyqä panä. Hiŋuä qunyä. Laiyonqä Tqu, Jutä iqueqä hueqä-himqeta,* ämiqä naqä Dewiti iquesanä-queqä.† Iqu Iqueqä mäkä-huŋqä iquauŋi mäŋdi ämäuŋguatätä, itaŋga Iqu nyuŋuä takä bukä iu ämäŋnänŋqe, equvätä, buki ävatänqiyä.”

⁶ I dqanga, Sipsipqä Meqä Hŋqu pämä tqäutangi äqunŋqe. Iinä Iqu tiinä-nänjä-queqä. Qu ae pizqä äpäkkuwä-nänjä-quvi. Iqu zä-hawä iqueuätä, nätmataqä hänä-pmeqä-tänjä hŋquaqui-hŋquaquinä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä awä iqi ätqäumiŋqe. Iqueqä nyuänjä hänyenätä, ä Iqueqä hiŋuätäŋi, 7 iquayi. Hiŋuä iinŋi, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnä, qua eeqänänjä iunŋqä im-imä ändowatkqä iquayi. ⁷ Itaŋgi, Sipsipqä Meqä Iqu, zä-hawä iu äpmeŋqä Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, bukä iqueuä hipa ämuangisa äwiŋqe ämakqe. ⁸ Iqu bukä ae meqanŋa,

* 5:5 Ipäqäkqä 49:9 † 5:5 Asayä 11:1,10; Itkimäkqä 22:16

ingari nätmatqä hänjä-pmeqä-tänj äquatä, ämaqä naqä 24 iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqu-tänj iqi äpäpu, qonj äwoktäukuwi. Iqua gitatä, golqä hevqä suakä jinanjä-weqä-tänj itä, a äqätmiñuwi. Jinanjä-weqe, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqeyqä. ⁹ Itangari qu apqä änyähänj hñqu tii ätukuwi.

“Si bukä ämetnä, nyuñuä takä iu ämänñanqe angie equvätnä ävattñqe, äñguänänj Iqukiyqä. Qu pizqä ae kpäsqañguwänjga, itanja Tqä häñegeta qokä-apäkä iu itmetnä, Goti Hanjuwä Ique äwikñä-qae, Si äñguä Iqukiyqä. Qokä-apäkä Si mbqä imakñi, qu hueqä-himqä eeqänänj iutatä, añä-kukñuä eeqänänj iutatä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iutatä, itanja qua eeqänänj iutatä imakñj iquayi. ¹⁰ Si iquauñi, neqä Goti Iquenqä hiqäva-imäkqä imäkqañgnä, itanja Iqu iquauñqä ämiqä-qu pmetñqänänjä. Itanja qu qua täu miqäpnuwänqänänjä.”

¹¹ Itanja nyi hiñuä angie äqunqce, enätqä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänj iquau, itanja ämaqä naqä iquau awä iqi ämamäupu ätqäupu, manj tnänj tqanjä qätä äwikqe. Ynaunqä manj e ätmiñuwä iqua, aanjä qäqi hmanji. Qu aanjä, aanjä kuapanänj, a änä matäuqänänji. ¹² Qu e ätqäpiyanñari, manj tnänj tiinj ätmiñuwi.

“Sipsipqä Meqä qänjanä pizqä äpäkkuwä Iqu, yoqä naqetä, nätmatqä äñguänänjitä, ä näññqä-pqetä, itanja yänänñqñqä naqänänj-pqetä meqänñqe, äñguänänji, ii Qäqueqä. Ga Iqu ämaqä eeqänänji, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, yeeqä ipu, Iquenqä ‘äñguiqä’ ätäpu, äväqtänjuwä-pqenñqe, äñguänänji, ii Qäqueqä.”

¹³ Itanj nyi nätmatqä huitanjä-huitanjä Goti Iqu imäkñqe, kukñuä tqanjä qätä äwikqe. Ii nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiñqä, ä qua täu äwiñqä, ññ qua yäpä mänñisa äwiñqä, itanja eqä-pñj iu äwäkäwänqä-pqä iuä.

nyi hosi hiawiqä hñqu timäuqanğa, ique äpmeqä iqu, nätmatqä kuä-sñgumetqä iwäsäuqä hñqu, iqueqä hipa iu a qätätanğı äqunğque. ⁶ Itanji, ämaqä hñqueqä manänänji, nätmatqä hänjä-pmeqä 4 iquauä awä iqisanji, tii tqanğı äwikqe. “Ämaqe, ymisanınqä äwa ipnqe, si äwätinä, tqä wäuruä imäkiyä. I hitanğı ämaqä hiunji hñque wäuruä ipu, mbqä ämepiyi, mbqä ii, kuä-witqä qondä wänqä hmbinä-qe, ä kuä-bali qondä hnjuaqu-hmbinä-qeyä. Itanji si olipqä eqä aowitä, wainqetänji, qui mimäqä panä.”

⁷ Itanji, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuruä takä 4 ique equvqanğa, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä iutanjä yäpakä iqu, tii tqanğı äwikqe, “Si biyä.” ⁸ Ii äqunmitanji, anğı hinjä äqunğqe, hosi kukuatqä hñque äqunğqe. Ga ämaqä hosi ique äpmaminqä iqu, iqueqä yoqe Äpäkonğque. Itanğa Äpäkonğquenyqe, Hikuapqä anjä iqu qänaki äpkqe. Ga iquaqu qokä-apäkä hiqnqä hñquaqi-hñquaqi iwäsäusinyä, hiqnqä hñqueni, pizqä päkiyanğqe, yänänäqnqä äwikuwi. Iquaqu qokä-apäkä iunji näpqä-hionaqä itä pizqä äpäsäsinyä, itanğa iquaqu buayä dä naqänänjä ävqumäkäsinyä pizqä äpäsäsinyä, itanğa tänjä-yaqä naqänänjä äväsinyä, äpäkombnqä imäkäsinyä, ga nanjä hiqiyqä quaetanji, pizqä päkpnqä dowasiyanğqinyä.

⁹ Iinjä äqunmitanji anğinji, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuruä takä 5 ique equvqanğa, nyi qokä-apäkä, Goti Iqueqä kukñui a yänänäqnqä äqätpu awä tqanğuwınqe qu pizqä äpäkkuwä iquauqä quuvqe, hiqäva-qäyqä ttawä yäpä iqı pmetanğä äqunğqe. ¹⁰ Quuvqä injä iqua, zääqä tnänjä tiinjä ätminjuwi. “Nätmatqä eeqänänjä iquauqä Naqä Iquki, Si hñqutä enqä-panjä manä, Tqä-täuänänjä Iquki, itanğa Tqä suqe, aanjä naqä-qakuiqä. Si ämaqä qua täu äpmeñuwä iquau, kukñuä ämitätinä, neyaqä härje-qänqä kima wisnä dinqe, ne Sinyqä hinui, squänğanğqä

äqänanä pmetatunquäwä?” ¹¹ Iinjä tätqätanquwännga, qokä-apäkä iunji ämuasmänqä qäpaiqe, hñqunä-hñqunä äväpu, tii ätukuwi. “He hapä wänqä hmbu-ganä pmapiyä. Ämaqä hesä, mäkä-huñqä iqua epäkkuwä-pa, iqua heqä wäunjuä anä itqänjuwä iquautä, heqä tta-tñguäkautä pizqä päkprñqäuä. Iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ae ekqeä. Itanga qu iquauñi, pizqä ae äpäsangjuwänngani, Goti Hanjuwä Iqu heqä häñeqänqä kima väniqe.”

¹² Itañi Sipsipqä Meqä Iqu nyunjuä takä 6 ique equvqannga, nyi nätmätqä tiinjä timäunqangi äqungue. Quaetani, eekä naqänänñä itä, mäptqe we maunqä, heaw-iqä ätimäutä, itanga qanui aanjä häñesqä, häñeqä enqä-panjä imäkñgqe. ¹³ Qätäqueqe, yunjuä zä-eaqe hiaqusqä ämitä, kiqä häukui qua mäñi äpäknqgä-pa, qäukuä yä-tutanji e äpäknquwi. ¹⁴ Qäukui, yquvanjä äkuäpikuwä-panjä iinj, kuäpiqannga, qoqonitä, qua eqä huväkiyitä, quwqä anji äväma, nändi-nändi tqäwäwqanğä äqungqe. ¹⁵ Itanga qua iutanjä ämiqä naqä, ämaqä yoqä naqä-tänjä, ä mäkänqä ämiqeutanjä naqä iquau, ämaqä mbqä-tänjä, ññ ämaqä yänänäñqä-tänjä iquau, wäunjuä-wiyqä hiñginqä, ä ämaqä huiziquauqä yäpä iqi mäpmeqä injuwä iquau, qu eeqänänñi, hikä hovqä imä äpmepu, qoqonjä naqä hikä qäyätanqä iu zä äpmakäukuwi. ¹⁶ Iu äpmakäupiyita, qoqonjä iquaunqätä, hikä iquaunqätä, tääqä tii ätmñjuwi. “Ne zä-hawä iu äpmeñqä Iqueuä hiperñuinqätä, Sipsipqä Meqä Iqueqä äwqä tnänñinqätä, zä äneñqä-qae, he ne zä näpatqäpiyä. ¹⁷ Ii tiinjä etangi. Hiunji Iquaquiyqä äwqä tnänñä imäkäsinyä, qokä-apäkä iu kimanjä quvqä ävqe, ii tännga ae täsä äpqiyä. Ga Iquaquiuä yänänäñqqe, huätä ätasämäutä äñguä pmetñqe, tqukä?”

7

Israitqä iquautanjä 144,000, Goti Iqueqä hiñqä ämakuwinqä

¹ Iiñi ae äqunmitaŋi, nyi ynaunjqä hñquaqui-hñquaqui qua hituñuä hñquaqui-hñquaquiñä iu tqäutangä äqunqge. Yuruä tutqä qäpu mäqunquä yätñqenqge, iqua yuñui hituñuä hñquaqui-hñquaquisa timäumiñqeñi, a äqätpu ätqäumiñuwi. ² Ynaunjqä iqua quaetä, eqä-pñiutä, qui imäkñqge, Goti Iqu yänänäñqge ae äwikqe. Iiñä äqunmi huizi, ynaunjqä hñqu mäptqä timäuqä bu ävämeqe, nätmätqä Goti Hänä Äpmeñqä Iqueqä hiqñqä imäkqe a äqätqä äyapkqe. Itanğa iqu ynaunjqä hñquaqui-hñquaquiñä iquañi, tääqä yänänäñqä tii ätukqe. ³ “He qua iu, eqä-pñä iu, itanğa zä iu, qui maqänä mimäkqä pambiyä. Ne neqä Goti Iqueqä hiqñqge, Iqueqä wäuñuä-wiyqä iquauä hipenüä iu ganä qiyeqanğua, ga qänakñi, he nätmätqä qui iñğa imäkqäpñqä.”

⁴ Iiñä äwimitaŋi, qänakñi nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä hiqñqä ämakuwiu atäuñuä ikuwiñqä qätä äwikqe. Qokä-apäkä, hueqä-himqä Israitqä iquesañä eeqäpnänjä iquauä awä iqisañi, hävemnäñqä, 144,000 atäuñuä ikuwi. ⁵⁻⁸ Iiñä etañgi hueqä-himqä Jutä iquesañi 12,000, Lupenä iquesañi 12,000, Geli iqueui 12,000, asi Aseli iquesañi 12,000, ä Näptali iqueui 12,000, Mänasa iquesañi 12,000, ññ Simiyonä iquesañi 12,000, Lipai iqueui 12,000, Isäka iquesañi 12,000, Seplonä iqueui 12,000 inä iqäpiyi, Josepä iquesañi 12,000, itanğa Benjämenä iquesañi 12,000, iqua Goti Iqueä hiqñqge ämakuwi.

Ämaqä kuapänänjä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiñuwiñqä

⁹ Ii äqunmi qänakñi, hiñuä anği äqunqge, ämaqä kuapänänjä hñqua, zä-hawä iqueuä hipenüä iqisä, ä Sip-sipqä Meqä Iqueä hipenüä iqisä, tqäutangä äqunqge. Ämaqä iinjä iuñi, ämaqä hñqu a änä matäuqänänjä hävemnäñqge. Iqua qua eeqänänjä iutatä, hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, ä huiwä huitañä-huitañä änyänjuwä iu-

tatä, ηη anä-kukruä eeqänänjä iutanjä iquayi. Ga ämuasmänqe, quäuqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motquapnqe, zäwqä tuwä hiiki a qätätangä äqungqe. ¹⁰ Qu iinjä ätqäupiyänğanj, manjä yänänäqñqä tii ätminjuwi. “Neqä Goti, zä-hawä iu äpmeñqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, angi inetmesinyä, äñguä pmetunquä inemäkiyi, Iquaquänänjqä.”

¹¹ Itanji ynaunjqä eeqänänjä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä iquau, ämaqä naqä iquau, awä iqi ämamäupu ätqäpiyi, itanğa qu zä-hawä ique hiñuä äqumbu, qonjä oesäpu, hipenjuä qua bu eäpu, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminjuwi. ¹² Qu ii ipiyänğanj, tiinjä ätminjuwi.

“Ii naqä-qakuiqä. Ne neqä Goti Iqueñqä yeeqä aanjä hävemnäqñqä itanä, Iqueqä yoqä naqe, awä tatunquänänjqä. Iqu kñuä äñguä iwäsäuqä-tänueqä, ga ne Iqueñj, ‘änğuiqä’ ätuätanä, itanğanj Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuquatunquänänjqä. Auqä, Iqu Aanjä Yänänäqñqä-qu eä, eeqänänjä iu Miqä-queyqä. Hea ique-iqueñj, nätmatqä eeqänänjä tä, ii Goti Iqueqänänjqä. Aanjä naqä-qakuiqä.”

¹³ Iinjä tqänğuwänğa, ämaqä naqä iquautanjä hñqu, yatñqä tii änyikqe. “Qokä-apäkä ämuasmänqä qäpaiqä ipnänjuwä tä, ii tqukuakä? Qu ängisa äpquwäwä?”

¹⁴ Iinjä dqanğa, nyi tii ätukqe. “Naqä iqukiyä, si tqä-täuä näqñqä eänjinyä.”

Ga iqu tii ändkqe. “Ämaqä tä, qu hanjä-iqä, tänjä-hunqä naqänänjä* ämepu äpmaminjuwä iuta äpquwä iquaeqä. Ga quwqä ämuasmänqe, Sipsipqä Meqä Iqueqä häñeque, qäpaiqä imäknätñqä asnjä äqäyätqänjuwä iquaeqä. ¹⁵ Iinjä dutanj, qu Goti Iqueqä zä-hawä hipenjuä iqi ätqäuänjuä. Qu hiunjingatä, heatqänğatä, Iqueqä anjä iu äpmapu,

* 7:14 Matiu 24:21

Iqueqä yäpä iqi pmetanğa, Iqu Iqueqä zä-hawiu äpme, qunji ämitqänä. ¹⁶⁻¹⁷ Sipsipqä Meqä zä-hawiuñi awä iqi äpmeñqä Iqu, quwqä Ämiqä äpme, iquaunji eqä esquä hea ique-ique äñqä dunqä ätuma wänqiyä. Itanğa Goti Iqu, kñuä äpakä maqiyqä ipñqä, quwqä hiñuä eqä ye esänqiyä. Iutañi buayä dä miqä ipu, quwqä quväki yäkänjä mäwiyqä itä, mäptqetä, nätmatqä tnänjitä, tnänjä miwimäqä yänqiyä.”

8

Sipsipqä Meqä Iqu, nyunüä takä yäpakä ique equqän-ganqä

¹ Itanğanji Sipsipqä Meqä Iqu nyunüä takä 7 ique equvqanğa, qäukuä yätunji imänñunğenqä hmbu tii imän-minñqe. ² Itañi qänakñi ynaunjqä 7, Goti Hanjuwä Iqueä hipenüä iqi ätqäuminuwä iqua, hääwä 7 hñqua meqanğa äquñqce.

³ Iñä qunätanğa, ynaunjqä hñqu äpäqe, suakä äñguä sisnyanjä weniñqä golqä häkä a äqätä, hiqäva-imäqä ttawä-tänjä qäqiqi ätqepkqe. Qu ynaunjqä iquenji, sisnyanjä-weqä aanjä kuapänä äwikuwi. Iqu nätmatqä iitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänänjä iuqä tääqä tqetä qäsä, golqä hiqäva-imäqä ttawä, Goti Iqueqä zä-hawä iqueä hipenüä iqi ätqäunqeu, hiqäva imäkätñqä äwikuwi.

⁴ Ga jinänjä-weqä äñguä iñjitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqetä, ynaunjqä iqueqä hipa iutañi, Goti Iqueä hipenüä iqinyqä äminmä äyminiyi. ⁵ Itañi ynaunjqä iqu, tä hiqäva-imäqä ttawä iunji ioätä, jinänjäweqä hevqeu eoquteqe, qua bu ätnämäueqäkqe. Iqu ae ätnämäueqanğanji, qäukui mmqä ätätä, kakaqä naqänänjä äpneqetañi, qaquvqetañä we-hunqce, im-imä äqiyändakqa uwqanğa, quae eekä ikqe.

Ynaunjqä 4 iqua, quwqä hääwi, hääwä ätkuwiñqä

⁶ Ga ynaunjqä 7 hääwä a äqätmiñuwä iqua, hääwä tññqä näwinyä imäknmiñuwi. ⁷ E imäkmbiyitañi, ynaunjqä kinganänjä iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, hiwiyä häukuitä, tetä, häñeqä ique yuqui-yaqui imäkmbiyi, qua bu äpäñguwi. Qu quaetä, zä eeqänänjitä, hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutañi, te qua iuñi hñgininä äñätä, zä eeqänänjä-pqä iuñi hñgininä äñgqe. Ga qätaqä hioätqä-pqe, te eeqäpnä äñgqe.

⁸ Itañi ynaunjqä huiziqu, iqueqä hääwi, hääwä tqangqännga, nätmataqä qoqonjä, naqänänjä tä-tänjä enqäpanjä iinjä hñqu ätimäütä, iqu eqä-pñjä bu äpäñgqe. Qu eqä-pñjä hñquaqu-hñque iwäsekuwä iquautañä hñqueñi, häñeqä ätuekqe. ⁹ Ga qu nätmataqä eeqänänjä eqä-pñju häñjä äpmeñuwä ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutañi, hñginji eeqä äpäkoñguwi. Asä yimba ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutañä hñquesañi, qui imäkñguwi.

¹⁰ Iinjä ae äqunmi huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, qätäqueqä naqänänjä, hiqi-tä äyänätñqäpanjä hñqu, qäukuä haqä yätuta äpäñgqe. Ingañi qu eqä eeqänänji hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutañä hñginitä, eqä esquä iquautañi, qätäqueqä iqu haqeqi äpäñgqe. ¹¹ Qätäqueqä ii äpäñgqä iqueqä yoqe, “Marasiñqä Zä-iqä Iqueqä.” Itanga eqä, qätäqueqä e äpäñgqä iqua, marasiñqä aañjä zä kuapänä iqä ii ätimäukqe. Ämaqä kuapänäñi, eqä iquau äñganguwännga, eqe, quwqä äwqe häkiyä yäqiyqanji, qu äpäkoñguwi.

¹² Iinjä ae äqunmi, enätqä 4 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, tiinjä ätimäukqe. Qu mäptqeu, qanuii, itanga qätäqueqä eeqänänjä iutañi, hñquaqui-hñque iwäsäupu, hñginji qui imäkkuwi. Itañi mäptqä iquä, qanua

iqutä, iquaquiyqä äyänqänğanı, hñğanı mäyänqä iminiyi. Itanğa qätäqueqä iqua-pqe, hññi mäyänqä imiñuwi.

¹³ Ique äqunmi huizi, ymäüäkä naqänänjä hñqu qäukuä awä iqä äväwa päwqanğı äqunqce. Iqä äväwa äpäwätäqänğanı, mañä yänänäqñqä tii tqanğı äwikqe. “Qokä-apäkä qua bu äpmeñuwä iquenä, oänä, oänä, oänä!” Ynaunjqä huizi hñquaqu-hñquenjä iqua, quwqä hääwi hääwä tqanğuwänğa, hañä-iqä naqänänji qokä-apäkä iu äwimeñqiyä.”

9

Ynaunjqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹ Itanji enätqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, nyi qätäqueqä hñqu qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päkñanğı äqunqce. Itanğa qu iquenji, qua hovqä täpäunjä maeqä iquesanjä qñqanjä hutäuce äwikuwi. ² Qñqanjä hutäuce ävqanğuwänğa, iqu hovqä iinjä ique hutäuqanğa, suakä, tä naqänänjä ikeqanğä ätimäüqä-pa ätimäukqe. Itanğqänğa suakä hovqä iinjä iquesa ätimäukqä iqu, mäptqä ique qaquvqä enqä-pa äkip-taqiyätä, hea iwimäkkqe. ³ Itanji, peñuä kuapänänji, suakä ique äväma, yänänäqñqä qänjuekäta iquauqä enqä-pani ämapiyi, qua iunqä äwekuwi. ⁴ Itanji peñuä iquaunji, tii ätukuwi. “He qoä-qamqä, zä-yäunğua hioätqe, yuuwä matäuqä pambiyä. Oeyä. He yuuwä täupñqe, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä atäunjä iñqe, quwqä hipenjuu maqñqä iinjä iquaunä imäkpiyä. ⁵ He ämaqä iinjä iquaunji, qanjuä 5 täñä-hunqä äväpiyä-qe, pizqe mapäsqä pambiyä.” Itanğa peñuä iqua, im-imä äwäpu, täñä-hunqä äwim-iñuwi, ii qänjuekäta ämaqeu täñä-hunqä ävquwä enqä-pani. ⁶ Ämaqeu iinjä wimeqanğanı, qu äpäkonqänqä qävqä

* 8:13 Itkimäkqä 9:12; 11:14

ipiyä-qe, mapäkoŋqä ipnuwi. Qu äpäkoŋqä iinŋqe, aañä kuapänä äwiŋgaŋgqä-qe, äpäkoŋqä iqu qunŋqe, zä wäniqe.

⁷ Nyi penüä iquauŋi, hiñuä tiinjä-nänjä äqunŋqe. Qu hosi iqua eŋqä-panjä, mäkänqä näwi imäkŋgaŋgä, ga quwqä nyuänjuŋi, golqä yŋŋa eŋqä-panjä ämäupu, itaŋga quwqä himä-hiqumuanŋi, ämaqä änyänuwä-panjä iinjä änyimiñuwi. ⁸ Itañi quwqä de, apäkä iuauqä dä eŋqä-panjä iinjä äupu, quwqä hiquanŋi, laiyonqä iqua äuiñuwä-panjä iinjäqä. ⁹ Itañga quwqä quikui, nätmätqä ipŋŋqä woyqä eŋqä-panjä iinjä eä, quwqä huqe, ptäp-täukuä äqäyäpiyi, kalisi kuapänänjä, hosi iqua mäkänqä qañä tnänjä eyqiyämeqanŋa, äkakä äqänŋqä-panjä iinjäqä. ¹⁰ Itañgqänŋa iquauqä häwqetä, yänjä marasiñqä täñä-huŋqä quwqä vqetäñi, qänjuekäta iquauä eŋqä-panjä iinjäqä. I etaŋgi, quwqä yänänäqŋqä, qokä-apäkä iu täñä-huŋqä quwqä, qañuä 5 wiŋŋqe, ii quwqä häwqeu äwinä. ¹¹ Iquauqä naqä ämiwiyqä äpmeŋqä iqu, ii eŋätqä qua hovqä täpäuñuä maeqä iquesañä iqueyqä. Ga Israitqä iquauqä añä-kukñuä iuñi, eŋätqä iquenyqe, 'Abätonäüä' änyuätkuwi. Itañga Grikä iquauqä añä-kukñuä iuñi, 'Apoliyonä' änyuätkuwi. Yoqä iquaquiyqä qakui, 'Qui Imäkqä Iqueyqä'.

¹² Itañga hañä-iqä naqä hiñuiqänjä iqu qäpu eqäqe, qätä nyipiyä. Hañä-iqä naqä hñquaqu qänaki yqänä äquvepänqiyä.*

Ynaunjqä 6 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenjqä

¹³ Itañi ynaunjqä 6 iqu iqueqä hääwi, hääwä tqanŋa, nyi mañä hñqu qätä äwikqe. Mañä tqu, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueä hiñuä iqi äwiñqä iqueqä komqä-hänyenjä hñquaqui-hñquaquinjä iquautañä yäpä

* 9:12 Itkimäkqä 8:13; 11:14

iqisa tqan̄gi äwikqe. ¹⁴ Mañä iqu en̄ätqä 6 hääwä qätä-tan̄gqä iquen̄ji, tii ätukqe. “En̄ätqä h̄n̄quaqui-h̄n̄quaquin̄jä, eqä naqä Yupretisiu guä äqäyambu äpmeñuwä iquauñi, huätä iwasqiyäwatiyä.” ¹⁵ En̄ätqä iin̄jä iqua, “Hiun̄jin̄qä, qan̄uin̄qä, quväukuin̄qä äk̄n̄gan̄qätiyä” tpu, näwinyä imäkmbu, äpmamiñuwi. Mañä iqu iin̄jä tquan̄ga, iqu en̄ätqä h̄n̄quaqui-h̄n̄quaquin̄jä iquauñi, qokä-apäkä iun̄ji, h̄n̄quaqu-h̄n̄que iwäsäupu, iquautan̄jä h̄n̄quen̄ji, pizqä päkpn̄qä diñqe, iwasqäyawat̄kqe. ¹⁶ Itan̄ga quwqä mäkä-iqä hosiu äpmamiñuwä iqua, aan̄jä kuapänä, 200 miliyänqä äpmamiñuwin̄qä qätä äwikqe.

¹⁷ Itan̄ji wätqä en̄qä-pañi, hosi iquatä, ä hosiu äpmamiñuwä iquatän̄ji, quwqä suqe, nyi hiñuä tiin̄jä äqun̄gqe. Iqua niqñqä woyqä quwqä quikuui ämän̄än̄min̄qe, hui häñesqä, hui heawiqä, ä hui hiuisqe. Hosi iquauqä nyuän̄ji, laiyonqä iquauqä nyuän̄jä-nän̄jiqä. Itan̄ga, teu, suakiu, hikä piyan̄jä-weqä tä änät̄ñqe, eeqän̄än̄jä iqua, quwqä mañita ätimäwa äumiñuwi. ¹⁸ Itan̄ga nätmätqä ququvqän̄än̄jä h̄n̄quaqui-h̄n̄quen̄jä iqua, ämaqä kuapän̄än̄jä, h̄n̄quaqui-h̄n̄que iwäsekuwä iquautan̄jä h̄n̄quen̄ji, pizqä äpäkkuwi. Ii teu, suakiu, hikä piyan̄jä-weqä tä änät̄ñqe, hosi iquauqä mañiuta ätimäwa äukuwä iquayi. ¹⁹ Itan̄ga hosi iquauqä häwqe, nyuän̄jätän̄jä qämäkä-nän̄jä eä, ämaqeun̄ji iitä yuuwä ätämiñuwi. Quwqä yän̄jän̄äñqe, mañiutä, häwqeutä, äwämin̄qe.

²⁰ Ämaqä huizi, nätmätqä ququvqä h̄n̄quaqu-h̄n̄quen̄jä iquautan̄ji, mäpäkon̄qä imiñuwä iqua, qu nätmätqä quwqä hipaitä imäkmiñuwä iun̄ji, tuwä mäwiyqä, äwqä yqänä äwimiñuwi. Auqä, qu dn̄jä ququvqä iquauqä yoqetä, goti quan̄gä iquauqä yoqetän̄ji, haqeu ämamäupu, qon̄jä wok-täuqe, mäwquatämäuqä imiñuwi. Goti quan̄gä golqeu, sil-paiu, brasiiu, hikiu, zeu, ga nätmätqä iin̄jä iqua, qu hiñuä-

tänjä, qätä-tänjä, qarjä uwqä-tänjä-qua hmanji. ²¹ Ämaqä hänjä yqänä äpmamiñuwä iinjä iqua, ämaqä huizi iu pizqä äpäsäpu, paaqä imäkäpu, ä huiwä yarjä hingi änyäkipu, itaŋga nätmätqä quwä hingi ämayäkämiñuwä-qe, aŋgi kñuä äkunmäknäpu, suqä iinjä iquauñi tuwä mäwiyqä imiñuwi.

10

Enätqä hñqu, bukä wänqä hmbu, Jonä iqu änätñqä äwikqenqä

¹ Nätmätqä iinjä iqua ae äpawqanğa, nyi enätqä yänänäqñqä hñqu, qäukuä haqä yätuta quvepqanği äqunğqe. Iqueqä huiwä iuñi, qaquvqä patqñqä, itaŋga wäpinyiqukuä iqueqä nyuänjä iu okäkasänmiñqe. Iqueqä himä-hiqumuani, we-huñqä mäptqä enqä-pani ätä, ga iqueqä yukä iquaqu tä sqä enqä-panä iñi. ² Ga iqueqä hipa iuñi, bukä wänqä ävatñqä hmbu, a äqätqa quvepqanği äqunğqe. Äquvepäqetani, iqueqä yukä ämuangisañi, eqä-prjä haqeu äui, qunamäuqänğisañi, quaeu äumiñqe. ³ Itañi iqu aanjä manjä yänänäqñqä, laiyonqä zääqä ätqä-pa, e ätkqe. Iqu manjä yänänäqñqä tqanğa, inğani qaquvqä 7 iqua äuesäupu, kukñuä ätkuwi. ⁴ Qaquvqä 7 iqua äpnapiyi, kukñuä qäpu tqanguwänğa, nyi kukñuä iñi, tuwanuä qämätmä imiñqe, qäukuä haqä yätutani, manjä hñqu tii tqanği äwikqe. “Qaquvqä 7 iqua kukñuä ätquwiñqe, tuwanui maqiyqä panä. Tqä kñuä iunä äkiyänä.”

⁵⁻⁶ Iwä enätqä qonjqä eqä-pñiutä, quaeutä äuitanği äqunğqä iqu, kukñuä hñqu guä mäsaueñqe, iqueqä hipa ämuangisañi qäukuä haqä yätu eätä, Goti Aanjä Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yoqe ätkqe. Ii Goti qäukuä iu, qua iu, eqä-prjä iu, nätmätqä eeqänänjä iu äwiñuwä ii imäkqenqe, Iqueqä yoqe, i ätkqe. I ätätäqänğanji, tii

ätkqe. “Tängaŋi Goti Iqu hiŋuä äqänä mäpmeqä inqiyä. Hea qäpu eqiyä. ⁷ Nätmatqä Goti Iqu imäkäniqä iinqä zä eminqe, Iqueqä wäunüä äwiyäpu, kukŋuä hiŋuä-tqä iquau ätuminqä-pa, qänakŋi ynaunjqä 7 iqu hääwä tätŋqä iqanqutqänqanŋi, nätmatqä iinŋi, naqä-qakuä timäutŋqä, imäkäniqe.”

⁸ Ga nyi maŋä qäukuä haqä yätuta tqanŋi äwikqä iqu, anŋinŋi tii ändkqe. “Si äwätinä, bukä enjätqä eqä-pŋiutä, qua iutä ätqäunjqä iqueä hipaeu ävatnä äwiŋqe, motayä.”

⁹ Iinŋä dqanŋa, nyi enjätqä iquenqä äumi, iquenŋi, “Bukä wänqä ipu nyi dapiyä” ätukqe.

Ga iqueuä kima nyi-mändanŋi, tii ändkqe. “Si bukä wänqä täpu, ämändautnä äänyä. Ga si ämändaunŋi, tptawä äsätnä ändqe, kŋŋuä enqä-pa äwi iqanqä-qe, äŋguneqäsqä äwqä bu ämnäqetanŋi, anŋinŋi kanqä enqä-pa zä-yänqiyä.”

¹⁰ Iqu iinŋä ae ändqanŋa, nyi bukä iinŋipu, iqueä hipaeuta ämotaumi, qe äŋgqe. Ga nyi äŋganŋa, nyaqä maŋiunŋi, kŋŋuä enqä-pa äwi ikqe. Iwä ae äŋguneqäqanŋa, äwqä mändanŋi zä ikqe.

¹¹ Inŋanŋi qu tii ändkuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueuä kukŋui, nätmatqä qokä-apäkä kuapänänŋä huiwä huitanŋä-huitanŋä iuta, anŋä huitanŋä-huitanŋä iu pmeqä iuta, anŋä-kukŋuä huitanŋä-huitanŋä tqä iuta, itanŋa ämiqä naqä kuapänänŋä iuta timäuniŋqenqä awä suiyä.”

11

Goti Iqueqä kukŋuä awä suiyqä iquaquinyqä

¹ Iwä hŋqu nyinŋi, “Si ävauätinä, Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäkqä anŋitä, hiqäva-imäkqä ttawitänŋi, kiqä naqenqä iwäsävä” ändätä, iwäsäuqänqä yäkkä hŋqu ändapätä, tiinŋä-pqe inä ändkqe. “Ae iwäsäuŋi, qokä-apäkä iqi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäupŋqä qonŋä

äwoktäutqärjuwä iquauri, a tävä. ² Iinjä itnänğanji, si Goti Iqueqä hiqäva-imäqä anjä ämätnänqä ququawä yäpaqä mänğisañi, miwäsäuqä pa, hiñuinä qunyä. Ii tiinjä etanği. Ququawä iqu ämaqä Goti Iqueñqä änyä maññqä eänjuwä iquauqä eä, ga qu Goti Iqueqä anjä-himqä iqueñi, quwqä äwiñqä dutanä qui imäkäpu mitqätanğpi, qañuä 42 päwäniqeqä. ³ Itañi ämaqä nyaqä kukñui awä jiyñqä hñquaqui yänänäññqä vqanğä, iquaqu huäqä-huñqä ämuasmänğe äyäunyä, kukñuä hiñuä tätqätanğisi, hiunji 1,260 iqua* päwäniqeqä.”

⁴ Ämaqä iinjä iquaqu zä-olipqä iquaqutä,† itanğa hiqitä-tqäuqä iquaqutä, qua eeqänänjä iuqä Aanjä Naqä Iqueqä hiperuä iqi ätqäunjuwä enqä-parji. ⁵ Ga ämaqä hui iquaqi ququvqä itquenätpu iqanğpqe, te iquaqiyyqä mañita ätimäwanji, mäkä-huñqä iquauri tä ganğuti, qu äpäkombnuwi. ⁶ Iquaqu kukñuä awä jiyñqänğanji, qäukuä yätutanji piyä maqiyqä yätñqä imäkiyñqe, yänänäññqä-tänjä-quaquiyi. Itanğa eqä häñeqä-tänjä imäkinyiyänqätä, nätmätqä quvqä qua täu qui imäkinyiyñqätänji, yänänäññqä-tänjä-quaquiyi. Iquaqu nätmätqä iinjä di, iquaqiyyqä äwiñqetanä imäkinyiyi.

⁷ Iwä iquaqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui qäpu tqanğiyänğanji, nanjuä hiqiyqä hñqu qua hovqä täpäunjuä maeqä iuta äyapäqe, iquaqutä mäkä humbnuwi. Iquaqu iqueñi yänjä mäwññqä iqanğisi, pizqä päسانیqe. ⁸ Iquaqi pizqä päsqanğa, iquaqiuä huiwä pizqe, anjä-himqä naqä‡ iutanjä huänqä iqi witäniqe. Anjä-himqä iquenyqe, kukñuä ktqä “Sotomätä Isipätä enqä-paniqä” ätkuwi.

* 11:3 Qañuä 42 iquatä, hiunji 1,260 iquatäñi, asänänji. † 11:4 Sakätiyasi 4:2-14 ‡ 11:8 Näññqätänjä hñqua tii ätätqänjä. Jonä iqu anjä-himqä hñqueñqä naqä-qakuä matqä ikqe. Iqu ämaqe quuvqä maeqiyqä ipu, suqä quvqä imäkäpu, Goti Iqueñi hñğisanä itquetqätanğuwññqä kukñuä ktqä e ätätä äqäqke.

Iqinji, qänğanä iquaquiüä Naqä Ique, qu äpäsäpu, zä-huätati äuekuwä iqiyqä. ⁹ Hiunji hñquaqu-hñque, itanğa huizi iqueä, hiunji quemisqä iunji, ämaqä huiwä huitanjä-huitanjä nyqä eeqänänjä iutanjä, hueqä-himqä eeqänänjä iutanjä, anjä-kukñuä eeqänänjä tqä iutanjä, itanğa qua eeqänänjä iutanjä iqua, qu iquaquiyqä huiwi, ämaqä hñqua ämepu qua qäyä ptepnqe, 'ññqä' mätquä, hinuinä äqumbu pmapnuwi. ¹⁰ Kukñuä awä suiyqä iquaqu qokä-apäkä qua iu äpmeñuwi, täñä-hunqä quvqe ävätqänjiyä iutanji, iqua, iquaqu e päkongangiyinqe, ewiqä ätäpu, nätmätqä yeeqä vqe, yanjä imbnuwi.

¹¹ Nyi tiinjä-pqe wätqä äqunqce. Hiunji hñquaqui-hñque ae äpäwqanğanji, hiunji huizi iqueä hiunji quemisqänğanji, Goti Iqu iquaquinyqä yunüä hänjä anğu ävauqumuatqe, ändowatqanğa, iquaqu ävauäsinyä pämä ätqäukiyi. Ämaqe, hinuä ii äqumbiyi, zä aanjä naqänänjä ikuwi. ¹² Iquaqu ae ävauvi, mañä hñqu qäukuä haqä yätutanji, tii tqanği äwikiyi. "Qe täqinqä yapinyqä." Inğanji iquaqu qaquvqeu, qäukuä haqä yätunqä yqanğiyänğa, iquaquiyqä mäkä-hunqä iqua hinuä äqunäwatkuwi. ¹³ Asänğanji, eekä naqänänjä hñqu iiqe, anjä-himqä 9 iquau hinuinä äqunätä, hiqñqä huiziquenji qui imäkkqe. Inğa qänğanji, eekä naqänänjä ikqä iqu, qokä-apäkä 7,000 ättqäkqe. Qokä-apäkä huizi iqi äpmamiñuwä ii, zä kuapanä winğanğa, Goti qäukuä haqä yätu äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

¹⁴ Qätä nyipiyä! Hanjä-iqä tquaqu qäpu eqanğa, itanji huizi iqu timäutñqce, qäqi-iqiyqä. §

Ynaunjqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

§ 11:14 Itkimäkqä 8:13; 9:12

¹⁵ Itarji enätqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, ingarji qäukuä haqä yätutarji marjä hui yänänäqñqä tiinjä ätkuwi.

“Qua eeqänänjä iu miqe, neqä Naqä Iqueqätä, Iqueqä atäunjuä ätekqä Kraisi Iqueqätänyä, näweqä ätimäuiqiyä! Itanga Naqä Iqu hea ique-ique miqünäiqeqä.”

¹⁶ Itarji ämaqä naqä 24, Goti Iqueä hiñuä iqi zä-hawiu äpmeñuwä iqua, qonjä äqutasepäpu, Iqueä yoqe haqeu ämamäupu, tii ätukuwi.

¹⁷ “Aañä Naqä Iquki, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si tänğa äpmeñä, qänğanä äpmaminjä Iqukiyqä. Si Tqä yänänäqñqä naqe ae ämetnä, ämitqänñqe, ne ‘änquiqä’ äktqunä.

¹⁸ Ämaqä Sinyqä änyä maqñqä eäñuwä iqua, äwqä tnänjä imäkqanğuwä-qe, Tqä äwqä tnänjitä, hea qäyunänjitäñi, ae ätimäuweqä. Tänğanji ämaqä ae äpäkonğuwä iquauñi, kukñuä mittñqänğanjqä. Itanga-pqe, Tqä wäunjuä äkiyäpu, kukñuä hiñuä-tqä iquauñitä, qokä-apäkä Tqänqä atäunjuä ae ikñä iquauñitä, ämaqä zä ipu Tqä yäpä iqinyä äpmeñuwä yoqä-tänjä, ä yoqä maeqä iquauñitä, quwqä kima ävätnä yeeqä iwimäktñqänğanjqä. Iwä, ämaqä qua qui imäkätqänjuwä iquauñi, qui imäktñqe, tänğa täsuwänä.”

¹⁹ Ämaqä naqä iqua, kukñuä iinji ae ätqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqueä añä qäukuä haqä yätu ämätnänqe, qñqanjä hutänğanğa, itanğanji qu Goti Iqueuä kukñuä guä-mäsänqä ipñä iqu hiñuä qumbñqä, ätnänjä iqi ätqäumiñqe. Itanga qaquvqetanjä we-hunqe, im-imä ändakka weqanğuwänğa, häänqä naqänänjä ätimäutä, qaquvqe os-quanğa, quae eekä itä, piyä hiwiyä häukuätänji, kuapänä äpäknğqe.

12

Apäkä iinyqätä, qämakä naqänänjä iquenqätä

¹ Itanğani nyi ktqä nätmatqä yäunüä iqä hñqu, qäukuä haqä yätuta tii timäuqanği äqunğqe. Ii apäkä enqä-pañiyi. Iiyqä ämuasmänqä enqä-pañi, mäptqe ktqä pmuätäutangä, qanüä-pqä iqu, iiyqä yukä yäpä iqi pmetanğa, qätäqueqä 12 iqua, iiyqä nyuänjä iunji, yñña enqä-pañä ämäüä äpmamiñqe. ² Apäkä äwqä-tänjä ii, ymeqä nyuätñqä itäqanğani, tänjä kinjä wunğanği, zääqä naqänänjä ätmiñqe.

³ Itani ktqä nätmatqä yäunüä iqä huiziqu, qäukuä yätuta tii timäuqanği äqunğqe. Qämakä häñesqä naqänänjä hñqu äwämiñqe. Iqu nyuänjä 7 inqä-qu eä, ga kiqä nyuänjä iquautani, nyuänjä komqä-hänyenjä 10-tänju emiñqe. Itani nyuänjä eeqänänjä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enqä-pañi äpmakäumiñqe. ⁴ Kiqä häwqe, qäukuitanjä qätäqueqä kuapänänji, qua täunqä äqutäsitäumepekqe. Qätäqueqä hñquaqu-hñquenjä iquautanjä hñquaquñi, hiñuinä äqunätä, hñquesanji qua täu äpäknğuwi. Itanğa qämakä iqu, apäkä ymeqä nyuätñqä iqanğqä iiyqä hiñenüä iqi ätqäuä, iqu, ii ymeqä ae äyä nyquanğa, änätñqä äqunä ätqäumiñqe.

⁵ Ga apäkä ii ymeqä e änyuekqä iqu, ii ymeqä yäkkä woyqä a äqätä, qokä-apäkä eeqänänjä äpmakäwänjuwä iu mitñqe, Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä iquvi.* Apäkä ii ymeqä ae äyä nyquanğa, qu iqueni haqä yätunqä maqänä äma epiyi, Goti Hanjuwä Iquenqätä, Iqueqä zä-hawä iunqätä ätuma äukuwi. ⁶ Iu ätuma uwqanğuwänğa, apäkä ii anjä avqñqä imñqä zä äukqe. Ga iqiñi, qu iñji ämipu, ymisanjä äväpu, itqätanğpi, hiunji 1,260 päwätñqä iinqe, Goti Hanjuwä Iqu anjä ae imäkekqe.

Qu qäukuä yätu mäkä äunğuwinğä

* 12:5 Apqä Bukä 2:9

7 Itanğa qäukuä haqä yätutañi, mäkä naqänänjä ti-
iñä ätimäukqe. Maikoli† iqutä, iqueqä enätqä iquatäñi,
qu qämakä naqänänjä ique päsqañguwänğa, ga qämakä
naqänänjä iqutä, iqueqä enätqä iquatäñi, mäkä kima
ikuwi. 8 Ga qu mäkä kima i ikuwi, yänänäñqä maeqä
epu, mäki homä ikuwi. Iiñä iutañi, qu qäukuä haqä yätuñi
mäpmeqä ikuwi. 9 Itañi Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä
iqua, qämakä iqueñi, qua täuñqä ämatnämeqkuwi. Ii
qämakä qänğatqä qu, “Setänä, ämaqeu kukñuñqä ätuma
uwqä iqueyqä” änyuätmiñuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu
äpmaqäwänjuwä iuñi, quañğä tqüä iqueyqä. Qu ique qua
täu ämatnämeqäpüyänğarñi, iqueqä enätqä iquauñä-pqe
qäsä ämatnämeqkuwi.

10 Itañi qäukuä haqä yätutañi, nyi mañä yänänäñqä
hñqu tii tqanği äwikqe.

“Tänğarñi, Goti Iqu Yänänäñqä-tänjä-qu eä, anğı
ae inätmetä, Iqunä ämäneyätñqe, ii ätnänjä iqi ae
ätimäuqi. Itanğa ämaqä Goti Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu
anğı itmeniñqä atäujuä ikqä Kraisi Iqu, yoqä naqetä,
yänänäñqetä ämetñqe, ii-pqe ätnänjä iqi ae ätimäuqi.
Ii tiinjä etanğı. Setänä, neqä tatqä-guäkau hiunji heatqä
ique-ique Goti Iqueqä hiñuä iqi kukñuä ämitätñqä
iqueñi, bi ämatnämeqkuwi. 11 Ga neqä tasi-guäka, iqua
Sipsipqä Meqä Iqueqä häñequetatä, Iquenyqä kukñuä
awä ätmiñuwitatäñi, yänänäñqä ämepu, mäkä-huñqä
iqueñi ämäwqätäupu, quwqä häñä-pmeqä diñqe kñuä
mämeqä ipu, quwqä mäkä-huñqä iqua pizqä päsqañqe
zä miqä danä ikuwi. 12 Iiñä etanğqetañi, qäukuä iqukitä,
qäukuä haqeu äpmeñuwä iquendä, he ewiqä tpiyä.
Iñäqe qua iqukitä, eqä-pñä iqukitä, oänä! Setänä
iqu iqueqä quäuqä pmeqe, homä etanğı näqñqä eä,
äwqä tnänjä imäkätä, henyñqä ae äquvepqiyä,” tqanğı

† 12:7 Jutä 1:9; Deniyäli 10:13

äwikqe.

¹³ Ga qämakä iqu, qu iqueni, qua bu ae äyä ämat-nämäuqangä hinguä äqunäqetani, iqu apäkä ymeqä qokä nyquangqä iini, ändämikqe. ¹⁴ Ingani, apäkä iini, iiyqä anjä avqñqä iunqä äväwa wätñqe, qu ymäuäkä naqänänjä iqueqä huqä hñquaqu ämämuas mewikuwi. Iqini quväukuä 3 äpäwätä, qañuä 6 päwqangañqe, ii qämakä iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, kinjä nämä pmetanğa, qu iini äñguänä ämipu, ymisanjä äväqisminuwi. ¹⁵ Apäkä ii äväwa uwqanğa, qämakä iqu, iqueqä mañita eqä quta dueqanğa, ga eqe, aanjä naqänänjä imäknäqetani, apäkä ii qänaki äunjqua ikämiñqe. Qämakä iqu, eqä tqu apäkä iini, huakä ämetä, qui imäkätñqä äwiñgqe. ¹⁶ Eqä iqu e päwqanğa, qua iqu apäkä iini, yätamakqä ävätä, eqä qämakä iqu quta ändömäukqe, hea enqä-pa äqäqauäqe, eqä iqueni yäpä imä ämäwqatkqe. ¹⁷⁻¹⁸ I iqanğa, qämakä iqu apäkä iinyqä äwqä tnänjä wiñganği, iqu äwätä, iiyqä ymeqä huizi iquau mäkä päkmätä ikqe. Qokä-apäkä i päkmätä ikqä ii, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iu qänaknä ipu, kukñuä Jisasi Iqu awä ätkqe, a äqätminuwä iquayi. Itani qämakä iqu, eqä-huänjä-tänjä hikä weä iqi, pämä ätqäukqe.

13

Nañuä hiqiyqä hñqu ätimäukqenqä

¹ Qämakä iqu iqi tqäutanğa, nyi nañuä hiqiyqä hñqu, eqä-huänjuta timäuqanği äqunğqe. Iqu nyuänjä 7-tänjä-qu eä, itanğa nyuänjä komqä-hänyenjä 10 hunätanği äqunğqe. Itani hänyenjä eeqänänjä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enqä-panji äpmakäumiñqe. Itanğa iqueqä nyuänjä iquauñi, yoqä Goti Iquenyqä äkasuwä quvqä tqänqä hui äqänmiñqe. ² Ga nañuä hiqiyqä nyi hinguä äqunğqä tqu, ii lepatqä enqä-panjä iiyi. Itanğa kiqä yuki, bea iquauqä

enqä-panji. Itanğa kiqä mañi, laiyonqä iquauqä enqä-panji. Itani qämäkä iqu nañuä iqueni, iqueqä yänänäñqçe ävätä, yoqä naqänqä iwimäkätä, itanğa ämiqe, iqueqä-kiuä enqä-panä pmetñqä iwimäkkqe. ³ Itanğa nañuä hiqiyä iqueä nyuänä hñqueni, wätañqä-täni. Ii pizqä äpäsänä-tpu ikuwä-qe, wätañqä ququvqä iñä iqu, ae äsätä, änguä ekqe. Itani qokä-apäkä eeqänäñi, nañuä hiqiyqä iquenyqä yäñuä ipu, qänaknä äwikuwi. ⁴ Itanğa iqua, qämäkä naqänänjä iqu iqueqä yänänäñqçe, nañuä hiqiyqä ique äwikqenqä näqñqä ae epiyitani, qämäkä iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonjä äwoktäukuwi. Ga iqua, “Nañuä hiqiyqä tqutä asänäñi, tqukikä? Ä mäkä anäñi, tqukitä hunyiyñqäwä? Aanqeqä” ätäpu, nañuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu inä qe ämamäukuwi.

⁵ Inğanı Goti Hanjuwä Iqu nañuä hiqiyqä iqueni, hiñuinä qunätanği, iqu kiqä yoqä haqeu ämamänätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä quvqä ätätä, ga ämaqeu mitqätanği, qañuä 42 äpäukqe. ⁶ Qañuä iñä päwätqätanğa, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä ätätäqänğanı, Iqueqä yoqenqätä, Iqueqä anä qäukuä haqä yätunñqätä, ññ iu äpmeñuwä eeqänänjä iquauñqätä, tuwängisa ätmiñqe. ⁷ E qäyä ätätqätanği, Goti Iqu iqueni, iqu qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäñuä ikqä iñi äpäsätä, homä qäyä iwimäkätñqä hiñuinä äqunmiñqe. Itanğa iqu yoqä naqä ämetä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, huiwä huitanä-huitanä änyänuwä iutä, kukñuä eeqänänjä iutä, itanğa qua eeqänänjä iu pmeqä iutä ämitñqä hiñuinä äqunmiñqe. ⁸ Iutani, ämaqä qua iu pmeqe, Goti Iqu qua mimäkqänğanı, quwqä yoqe bukä hea ique-ique pmeqeni maññqä imiñqä eeqänänjä iqua, qu nañuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu matnämäupu qonjä woktäupnuwiqä. Bukä iqu, ii Sipsipqä Meqä qu qänğanä pizqä äpäsänuwä Iqueqeqä.

⁹ Ämaqä qätä-tänu-qu etangutqe, iqu kuknuä tä qätä änguänä äwiyänä. ¹⁰ Ga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñque, guä kiyäueqänqä atänuä itqätangutqe, inji iqu guä kiyäueqä anju guä qiyänätñqä wänqiyä. Itanga Iqu ämaqä hñque, qu näpqä-hionaqetä pizqä päkññqä atänuä itqätangutqe, ga qu iqueni, näpqä-hionaqetä pizqä päkññqäuä. Ga suqä tiinjä tqi timäuqanganji, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu yänänäqñqä äpmapu, quwqä quu-vqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiatqäpñqä.

Nanuä hiqiyqä hñquququ ätimäukqenqä

¹¹ Itanji nyi nanuä hiqiyqä hñquququ, qua iunda ävautä äyapqanji äquñqce. Ga kiqä nyuänjä iunji, komqä-hänyenjä hñquququ, sipsipqä meqä iquauqä enqä-parjä iinjä äunäqänqä, kiqä kukñui, qämakä naqänänjä hñqueqä enqä-parjqä. ¹² Nanuä hiqiyqä qua iuta ätimäukqä iqu, nanuä hiqiyqä kinganänjä iqueqä yänänäqñqeta äkitqäuä, iqueqä wänuui imäkminqce. Nanuä hiqiyqä kinganänjä iqu, wätanqä ququvqä, ique pizqä päkmätä ekqä, ga ae äskqä iquvi. Itanji qua iuta ätimäukqä iqu, qua iu äpmeñuwä iqua, nanuä hiqiyqä kinganänjä iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu qonjä waktäupñqä, wänuä tii iminqce. ¹³ Iqu suqä naqänänjä, ämaqä mimäkqänänjä di huitanjä-huitanjä imäkätñqä yänänäqñqä ämakqce. Suqä hñqu tiinji. Qokä-apäki iuqä hinuä iqueni, iqu, tä qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päknätñqä imäkminqce. ¹⁴ Iqu nanuä hiqiyqä kinganänjä iqueqä yänänäqñqeta äkitqäuä, suqä iinjä iqua qäyä imäkätñqä, Goti Iqu iqueni, hinuinä qungangqetani, iqu qokä-apäki qua täunji quangä ätuätä, tii ätuminqce. “Nanuä hiqiyqä, näpqä-hionaqe qäyä äpäsqangä, hänjä yqänä äpmeñqä iqueni, he iqueqä ktqe imäkäpu, iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.” ¹⁵ Itanji, iqu nanuä hiqiyqä ktqä iqueni, yunuä qäyä vätnqce, Goti Hanjuwä Iqu hinuinä

äqungqe. Inji ktqä iqu, kuknuä ätätä, ämaqä ktqä ique qonjä mäwoktäuqä iqangpqa iquauñi, qu pizqä päknpqä imäkkuwi. ¹⁶ Itangani, nanuä hiqiyqä hñquaqunä iqu tqangi, qu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä huiwiu atäunüä vqänqä äqäkuwi. Hñqua quwqä hipenjuivqä. Itani hñquauñi, hipa ämuangisanjqä. Ga ämaqä hinginqä, ä yoqä-tänjä, ññ mbqä kuapänjä-tänjä, ññ mbqä-nätmatqä jua-jua maiqä-tänjä, ä huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä inuwä, ä huiziquauqä wäunüä hinginäwa äwiyätqänuwä-pqä iuni-pqeüä, qu eeqänänji, atäunüä vqänqä kiqä hiqñqä iutani, äyä ämakuwi. ¹⁷ Hiqñqe, ii nanuä hiqiyqä iqueqä yoqenjä-qe, ññ iqueqä yoqä iuta a täuqänqe. Inji ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä hiqñqä mämeqä imipqä iqua, qu qokä-apäkä huiziuqä nätmatqe, mbqä miqä da iqangpi, ga huizi iqua-pqe, quvaqä nätmatqe, mbqä miqä danä ipnuwi. ¹⁸ Ga ämaqä hñqu knuä änguä-tänju eäqe, iqu nätmatqä täñqe, näqñqä änguanänjä hetñqänänjqä. Ämaqä hñqu näqñqä-tänjä-qu eäqe, iqu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqeta a täutñqänänjqä. Ii ämaqä hñqueqä yoqeta atäunüä enqä-panjqä. Ii 666 iqeyi.

14

Ämaqä 144,000 iqua, apqä änyä-hänjä ätkuwinjqä

¹ Ga nyi hiñuä angumä äqungqe, Sipsipqä Meqä Iqu qoqonjä Sayonä yätu tqäutangi äqungqe. Itanga Iqutäñi, qokä-apäkä 144,000 iqua, Sipsipqä Meqä Iqueqä yoqetä, Iqueqä Kaniqueqä yoqetäñi, quwqä hipenjui äqämbu anä ätqäumijuwi. ² Itani qäukuä yätutani, häänqä änguanänjä hui qängangi äwikqe. Ii eqä naqä hñqueqä häänqätä, qaquvqä naqä hñqueqä äkakätä, enqä-panjä iinjä ätätä, ga ämaqä hui gita ätquwä-panjä iinjä tqangi äwikqe. ³ Ga qokä-apäkä 144,000 iqua, Goti Hanjuwä Iqueä zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä

hŋquaqui-hŋquaquiŋä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä hiŋuä iqi ätqäupu, apqä änyä-hänjä hŋqu ätkuwi. Apqä iqueŋqe, ämaqä huizi iqua-pqe, maŋŋqä epnä. Ga ämaqä kuapänänjä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä qua täu äpmeŋuwä iuta aŋgi mbqä imakqä iqua, quwqä-quwänä näŋŋqä eqäüä. ⁴ Ämaqä iqua, apäkä iuatä hiqaqä anä äwipu, kiyä imätmäknätqänjuwä eŋqä-panjä iinjä ma, ikikinyänjä äpmepu, aŋä eeqänänjä, Sipsipqä Meqä Iqu äwqanŋqeŋŋi, qänaki äwivändätqänjuwä iquayi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänjä qua täuŋjuqä awä iqisa ae mbqä imetä, iŋi qu Iqueqänqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqänqätä, qämätaqiyqä pmepŋqä iinjqe, qu, qu-ganänjä eŋqä-panjä itmakqe. ⁵ Qu kukŋuä quanŋä matqä ipu, nätmätqä hnjua mimäkqä itqänjuwä iquaiqä. Oeyqä.

Ynaunjqä hŋquaqui-hŋqueneä iquauqä kukŋuiŋqä

⁶ Nyi iinjä äqunmitaŋi, huizi, ynaunjqä huiziqu qäukuä awä iqi äväwa päwqanŋi äqunŋqe. Iqu kukŋuä aŋguä hea ique-ique pmeqe, qokä-apäkä qua täu äpmeŋuwä iuŋi, kukŋui awä tuätŋqä iquvi. Qua eeqänänjä iutä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, ä aŋä-kukŋuä eeqänänjä iutä, ŋŋ huiwä huitaŋä-huitaŋä iutänyä. ⁷ Iqu maŋä yänänäŋŋqä tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqu, ämaqueuqä suqe kukŋuä tqeuta iwäsäutŋqe, ae ätimäuqiyä. I etaŋgi he Iqueŋqä zä yasämä ipu, Iqueqä yoqe haqeu matnämaupŋqä, qoŋä woktäupiyä. He Goti qäukuiu, quaeu, eqä-ŋŋiu, itaŋga eqä esquä eeqänänjä imäkkqä Iqueqä yäpä iqi äpmepu, ‘aŋguiqä’ tpiyä.”

⁸ Itaŋi ynaunjqä huiziqu, hiŋuiqänjä ique qänaki äwivändqa äquvepätä, tii ätukqe. “Aŋä-himqä naqänänjä Bapilonäŋi, qui ae imäkŋgiyä! Aŋä-himqä Bapilonäŋi, qokä-apäkä eeqänänjä, wainqä yänänäŋŋqä vqanŋi qu änäpu, hiqiyqä iquwä-pa, kiqä suqä yänänäŋŋqä iu,

huiwä yanjä hiŋgi imbrqä iwimäkqeqä. Auä ii qui ae imäkŋgiyä!”

⁹ Itanji ynaunjqä huiziqu, iquaquisanjä qänaki äwivändqa äquvepätä, manjä tnänjä tiinjä ätukqe. “Ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä yoqetä, iqueqä ktqetä, haqeu mamäupŋqä qonjä äwoktäupu, iqueä atäunüä iinqe, hipenjuinjä-qe, hipaeunjä-qe, ämapqä iqua, ii iqua wainqä aanjä huitanjä di brqäuä. ¹⁰ Wainqä ii ämbqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjiqä. Itanji Goti Iqu wainqä-eqetä, aanjä eqetä, yuqui-yaqui mimäkqä da yänqiyä. Oeyä. Iqu Iqueqä äwqä tnänji, eqä-häkä imänqeu iquatimeqanġuti, ga ämaqä iqua, iquauqä ququvqenqä ämbrqänänjqä. Ii ämbqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iquauä hinuä iqisä, Sipsipqä Meqä Iqueä hinuä iqisänji, ämaqä iqua tänjä-hunqä ququvqe, tä iutatä, hikä piyanjä-weqä tä änätŋqä iutatä, mapŋqäuä. ¹¹ Iwä suakä, iquau tänjä-hunqä e vqä iquesa ätimäuqäqä iqu, iqu äpakä iquäniqeqä. Ga ämaqä nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä, qonjä äwoktäupu, itanġa iqueqä yoqeta atäunüä iinjä ämequwä iqua, qu hiunjinġa, heatqänġa, hapä pmeqe, mämeqä danä ipnuwä iquayqä.”

¹² Itanġanji suqä iinjä iqua ätimäuqanġanji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, Iqueä suqä eeqänänji qänaknä ipu, quwqä quuvqä heqiyqe, Jisasi Iquenyqä a äkiqätäunjuwä iqua, qu yänänäqŋqä pmapŋqänġanji.

¹³ Itanji qäukuä haqä yätutanji, nyi manjä hŋqu tii tqanġi äwikqe. “Si tuwanuä tii qäyä. ‘Ämaqä, qu Naqä Iquenqä quuvqä eqiyäpu, täŋgatati nänġinqä äpakombnuwä iqua, yeeqä äwinyänä.’ ” Itanġa Dŋä Äŋguä Iqu-pqe, tii ätkqe. “Ii naqä-qakuiqä. Ii tiinjä etanġiyi. Quwqä suqä äŋguä imäkmitpqä iqu, qutä anä wäniqetanji, quwqä wäunüä dŋä huqä itqänjuwi, huätä ävquatämäupu, hapä pmapnuwiqä.”

Itkimäkqä 14:14 40 Itkimäkqä 14:20

Ymisanä mmqä iqanğa, tävqerqä

¹⁴ Iinjä äqunmitañi, huizi, nyi qaquvqä qäpaiqä hñque, ämaqä ne qua täutanjä enqä-parjä asänänjä hñqu pmetanđi äqunđqe. Iqu iqueqä nyuänjuñi, golqä yñña enqä-pa ämäüä, itanğa iqueqä hipa iuñi, hionaqä kuä-tävqä aanjä yanäqñque a äqätmiñqe. ¹⁵ Itañi ynaunjqä huiziqu, Goti Hanjuwä Iqueä anjita yäpaqänđisa ätimäüäqe, ämaqä qaquvqä ique pmetanđqä ique, manjä yänänäqñqä tii ätukqe. “Ymisanä qua bu enqä eeqänänji, mmqä ae iqä-qae, ga tängañi ätävqänđanjqae,* tqä hionaqetä täwiyä.” ¹⁶ I tquanğa, ämaqä qaquvqä iu äpmamiñqä iqu, iqueqä hionaqetä, ymisanjä ae mmqä itanđqä-quau ätäwikqe.

¹⁷ Itañi enätqä huiziqu, hionaqä kuä-tävqä yanäqñquä a qätqä-qu, Goti Hanjuwä Iqueä anjä qäukuä haqä yätu ämätnänđetanji äväma, yäpaqänđisa ätimäukqe. ¹⁸ Itañi enätqä asä hñqu hiqäva-imäkqä ttawiuta äväma äpkqe. Iqu tä iu ämitñqä yänänäqñqä-tänjä iqueqä. Iqu enätqä hionaqä aanjä yanäqñquä-tänjä qätätanđqä ique, tiñjä ätukqe. “Wainqä qua bu enqä häukui, mmqä ae iqä-qae,† tqä hionaqä yanäqñquetä huätä ätävätnä, naqä-hñqäqinyä mäqumuatiyä.” ¹⁹ Iinjä tquanğa, ynaunjqä iqu iqueqä hionaqetä, wainqä häukuä mmqe ätävätä, aquvü ämaqäkqe. Itañi iqu wainqä häukuä mmqä ätäwikqä ii ämetä, qonjqä ipu, kiqä eqä mapñqä hikä hovqä naqä ique ätnämäukqe. Hikä hovqä iqu, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänñqä ätnä. ²⁰ Qu anjä-himqä yäpaqänđisa ätimäupiyyi, wainqä häukui, hikä hovqä ique ätnämäukuwi, qonjqä iqanđuwänğa, härñeqe, hovqä iquesa ätimäwa yäpaqänđisa äpäwäkqe. Härñeqä i äpäwäkqe, ätuwa äpeyätä, ämaqä iuñi ämämpmuäqänänjä iñji, ii huakä

* 14:15 Itkimäkqä 14:7 † 14:18 Itkimäkqä 14:7

enqä-pa, kiñä haqä nämä[‡] äquveqäkqe.

15

Enjätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä a äqätänjuwiñqä

¹ Nätmatqä iñi timäuqangi hiñuä äqunmitañi, huizi, hiqñqä huitañä hñqu, qäukuä yätuta timäuqangi äqunätmä, “Squä-nänjä äqunänundiyä” tmä ikqe. Nyi tiñjä äqunqce. Enjätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpnqä a äqätpu äpmamiñuwi. Nätmatqä quvqä iñi, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnäñiuta qäpu ätimäuqä-qae, anñiñi hui matimäuqä yänñiyä.

² Itañi nyi eqä-pñä naqänänjä hñqu, huiwä hiqumuanñä hiñuä iqänqä-nänji, tetä qäsä imäkquwä-pañä iñjä äqunqce. Itanga eqä-pñä iqueä manñä iqinji, ämaqe, qu mäkä iunji ämawqätäupu, nanñuä hiqiyqä iquesä, iqueqä ktqetä, ä iqueqä atäunñuä iñqetä, mäñdi äkittqukuwä iqua, gita Goti Hanjuwä Iqu iquau äwikqe a äqätpu ätqäumiñuwi. ³ Qu iqi ätqäpiyanñani, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunñuä-wiyqä Mosisi iqueätä, Sipsipqä Meqä Iqueätä, apqä tii ätmiñuwi.

“Naqä Iqukiyä, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si wäunñuä yänänäqñqä, ämaqä mimäkqänänjä huitañä di, Imäkqä-quki etanñi, ga ne hiñuä äqunätanä änevauqumuatqiyä. Ga ämaqä eeqänänjä iuqä Ämiqä Iquki, Tqä suqä eeqänänji, jänänänjä eä, ga aanñä naqä-qakuänänjiqä.

⁴ Naqä Iquki, Si aanñä pmuai, Tqä-täuänänñqä. Ämaqä hueqä-himqä eeqänänjä iqua äpäpu, Sinyqä qonñä äuk-täupu, ‘änñuqä’ tpnuwänñänänñqä. Tqä suqä aanñä jänänänji, ätnänñä iqi ae ätimäuqeqä. Tqä suqä iñjä iquautañi, qokä-apäkä eeqänänji, Siñqä zä ipu, Tqä yoqe, haqeu matnämäuqäpnqänänñqä.”

[‡] 14:20 Jonä iqu hiqñqä 1,600 äqäkqe. Hiqñqä iññiqua, ii 300 kilomita enqä-paññä.

⁵ Nätmatqä iinjä iqua ae ätimäuqanğa, nyi anğı hiñuä äqunğqe, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anjä qäukuä yätu ämätinäñqä yäpä imñi, hiñqä pmua ique hiñuäquva enmiñqe, ävatñganğı äqunğqe. Namnä anjä iunji, Goti Iqueqä kukjuä-suqe, äwämiñqe. ⁶ Itañi enätqä 7, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkñqä a äqätmiñuwä iqua, hiñqä pmua iuta yäpaqänğisa ätimäukuwi. Iquauqä huiwä iunji, ämuasmänğä kiyä maeqä, aanjä äyänğä ipumbu, quwqä quikuiunji, golqä yauqä enğä-pa äyimiñuwä. ⁷ Itañi enätqä iquauñi, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinjä iquautañä hñqu, golqä hevqä 7, iquau äwikqe. Itanğa hevqä iinjä iquauñi, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä äwqä tnänji, manğua änyimiñqe. ⁸ Itanğa Goti Yoqä Naqetä, Yänänäqñqetä, Ämeñqä Iqu pmetanğiyqä knuä ävätñqe, hiñqä pmua iunji, suakä iqu, äkeikqe. Itanğa enätqä iqua, quwqä nätmatqä quvqä qäpu equaseqanğuwänğanqe, ämaqe hiñqä iunji, mäpaquvqä ipnuwiqä.

16

Enätqä iqua, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqe, equasekuwiñqä

¹ Itañi nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiñqä pmua yäpä yänğisanji, manjä hñqu tqanğı äwikqe. Iqu enätqä 7 iquauñi, manjä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “He äwäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqä 7 iqua, qua bu eeqänä equasäpiyä.”

² E tqanğa, enätqä hiñuiqänjä iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqe, äma äwäqe, qua haqeqi equasekqe. Ga inğanji, ämaqä, nanğua hiqiyqä iqueqä atäunğua imbu, iqueqä ktqerqä qonjä äwoktäumiñuwä iquauqä huiwiunji, wätanğä ququvqänänji äwimakqe.

³ Itanji enätqä huizi iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänjä iinqä hevqe, eqä-pnjä iu equasekqe. Equaseqanğa, eqä-pnji, ämaqä ae äpäkombqä iquauqä häneqä enqä-pañä iinjä ätuekqe. Ga nätmatqä eqä-pnjiu äpmeñuwi, eeqäpnä äpäkonğuwi.

⁴ Itanji huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqe äma, eqä qanjä äpäwitñqä iquautä, eqä esquä iutä equasekqe. E equaseqanğa, eqä iinjä iqua, eeqä häneqä imängqe. ⁵ Ga inganji nyi ynaunjqä eqeu miqä iqu, tii tqanđi äwikqe.

“Goti Tqä-täuänä Naqä-qakuä-quki eänä, Qanđanä Äpmamiñä, Tänga Äpmeñä, Iqukiyqä. Si ämaqä iunđi, quwqä suqe iwäsäutnä, nätmatqä quvqe wimetñqä ätnđi, ii Tqä kukñuä ätnđi waqiyä manä, aanjä jänänänjqä. ⁶ Ga ämaqä Tqä kukñuä hiñuä-tqä iquautä, qokä-apäkä Tqanđqä atäunñuä ikñä iquautä pizqä äpäsäpu, quwqä häneqe iotñqä imäkkuwitanđi, Si häneqe ämaqä quvqä tqua bñqä äwiñđi, ii quwqä kimanđi, qäyunänjqä.”

⁷ I tqanğa, nyi hiqäva-imäkqä ttawä iutanđi, manđa hñqu tii tqanđi äwikqe. “Goti Naqä Aanjä Yänjänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iquki, Tqä qokä-apäkä kukñuä mitqe, quanđa manä, aanjä naqä-qakuä jänänänjqä.”

⁸ Itanji enätqä huizi 4 iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinqä hevqe, mäptqä ique equaseqanğa, Goti Hanjuwä Iqu mäptqä iqueqä te, yänjänäqñqä ätimäutä ämaqe te qäyä nätñqä, hiñuinä äqunđqe. ⁹ Itanđi mäptqä iqueqä te, aanjä tnänjä imänätä, ämaqä iunđi häkiyä yäqiyqanğa, qu Goti Hanjuwä, nätmatqä ququvqä qu äwimeqä ii ämitñqä Yänjänäqñqä-tänjä Iqueqä yoqenqä kukñuä ququvqä ätmiñuwi. Iinjä ätäpiyänđanđi, qu Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe, kñui makunmäkñqä imiñuwi.

¹⁰ Itanđi huizi, ynaunjqä 5 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinqä hevqe, nanñuä hiqiyqä iqueä zä-hawä iu equasekqe. Itanğa ämaqä nanñuä hiqiyqä iqueä yäpä iqi

äpmanjuwä iunji, hea iwimäkkqe. Imä e äpmapiyän-gaŋi, täñä aanjä ququvqä wunğaŋgi, quwqä tewi huakmä iminjuwi. ¹¹ Qu quwqä huiwiu täñä-hunqätä, wätaŋqetä, wimeqanğqenqä Goti Hanjuwä Qäukuä Yätu Ämitnqä Iquenyqä kuknuä ququvqä ätminjuwi. Iinjä ätäpiyänğaŋi, qu quwqä suqä ququvqä imäkminjuwi, tuwä äwiyäpu, knui makunmäknqä iminjuwi.

¹² Itañi asä enjätqä 6 iqu, iqueqä hevqe, eqä naqä Yupretisi ique haqeqi equasekqe. Ga ämiqä naqä mäptqä timäuqä ingisaŋä iquauŋqä hänaqe näwenyä imäkätŋqe, eqä naqä injä iqu ye ikqe. ¹³ Injä iu äqunumi huizi, mätänjä enqä-parjä dnjä quvqä hnquaqu-hnquenjä iqua, qu qämäkä naqänänjä iqueqä maŋiutatä, nanuä hiqiyqä iqueqä maŋiutatä, ä hinuä-tqä quanğä iqueqä maŋiutatä timäuqanğä äqunğqe. ¹⁴ Ga dnjä ququvqä injä iqua, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di, huitaŋä-huitaŋä imäkäpu, ämiqä qua naqä äwäkäwänqä iu äpmejuwä iquau äwimayikitqänjuwä iquayi. Ii tiinjä etanğiyi. Dnjä iqua ämiqä naqä iquauqä knui ävauqumuataŋğpi, qu iquauqä mäkä-iqä iquau aquvä ämaqäyäpu, itanğa hiunji naqänänjä, Goti Yänänäqŋqä Eeqänänjä-tänjä Iqu atäunjuä ae ikqä iquenji, Iqutä mäkä humbnuwänqänänjä.

¹⁵ (“Ga he qätä änyipiyä. Nyi henyqä äquvepätmän-gaŋi, quwä-meqä iqua äquvepätqänjuwä-pa, injä quvep-mqänä. I hitanği ämaqä hnqu, hiqaqä mäwiqä itä, ga qokä-apäki, iqueqä womba injqe, ätnänjäqi inga ikiqanğuti hinuä qunquä injqe, iqueqä ämuasmänğqe, kiuätä qäqiqi emitätqe, itañi ämaqä injä iqu, yeeqä iquänqä.”)

¹⁶ Itañi dnjä quvqä iqua, ämiqä naqä iquauŋi ätuma, anjä, Israitqä iquauqä kuknuä iunji, ‘Amaketonäu’*

* **16:16** Yoqä ‘Amaketonä’ iqueqä quati, ‘Qoqonjä anjä-himqä Megito iu ätqäunqä’ iquvi. Qänğanänji, Israitqä iqua mäki, iqi äunğui. Tiwiqä hnqu 2 Ämiqä Naqä 23:29-30 iu äqänä.

änyuätkuwä iunqä, äquvepkuwi.

¹⁷ Itani enätqä yäpakä 7 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä hevqe, qäukuiu equatekqe. Ae equateqanğa, Goti Hanjuwä Iqueä anıtanı, manjä hnqu, zä-hawä iuta yänänäqıqä, “Qäpiyqä!” ätkqe. ¹⁸ I tqanğa, qaquvqetanjä we-hunqe, im-imä ändakka weqanğa, häänqä naqänänjä ätätä, qaquvqe osqanğa, itani eekä aanjä naqänänjä ikqe. Ga eekä iinjä iqu, qänğanä qokä-apäkä qua täu äpmaminuwänğanı, naqä iinjä di miqä iminjqe. ¹⁹ Iinjä iqetanı, anjä-himqä naqä Bapilonä ii, hiqıqä 3 äkutänğanğa, itanğa ämaqueuqä anjä-himqä huizi-pqe, qui eeqä imäkıngqe. Goti Hanjuwä Iqu, anjä-himqä naqä Bapilonä iiyqä suqenqä knuä indqänäqe, Iqu anjä-himqä iquenı, wainqä-eqe, Iqueqä eqä-häkä† imänqeu equasimetä, änätıqä imäkkqe. Ga wainqä-eqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä naqänänıyqä. ²⁰ Eekä iqanğa, qua eqä huväkiyä äwäkäwänqä isua eqä ämäpımuäqanğa, qoqonä-pqe matqäuqä ikuwi. ²¹ Itanı, hiwiyä häukuä naqänänı, qäukuä yätuta äpäkıngqe. Iquauqä hanjä-iqe, aanjä kuapänänı 50 kilo tqe. Inı ämaqäyqä haqeqi äqäyäpäkınätä, qunı aanjä quvqä kuapänä iwimäkkqe. Ququvqä iwimäkqanğqenqä, qu Goti Hanjuwä Iquenqä kuknuä ququvqä ätminıwi.

17

Apäkä huiwä yanjä hıngi ikiqä iinyqätä, nanıuä hiqıyqä iquenqätä

¹ Itanı enätqä 7, hevqä a äqätänıuwä iquautanjä hnqu, nyi änyimeqe, “Anä äwäta, ga apäkä huiwä yanjä hıngi kiinjä ikiqä, eqä kuapänänjä iquauqä haqeqi äpımenqä ii, iiyqä ququvqenqä kima metıqenqe, ämäktquamqänä”

† 16:19 Matıu 20:22; 26:39; Jonä 18:11

ändkqe. ² “Ga qätä nyiyä. Apäkä iinj, ämiqä naqä, qua täutañä iqua ätuma ikipu, huiwä yanjä hingi inyäk-itqänjuwiqä. Ga aanjä ämaqä qua täutañä-pqä iqua-pqe, asä inä inyäkipu, ga eqä yänänäqñqe änäpu, wänä-wänä iquwä-pa ipu, nätmätqä huiñqä änyä maqñqä epiyanä itqänäuä.”

³ Kukñuä iinj ae ändäqe, iqu Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqeta, añä avqñqä iunqä ändma äukqe. Iqinj, nyi apäkä hñqu nanuä hiqiyqä häñesqä hñqueä haqeqi pmetangi äqunqqe. Ga nanuä hiqiyqä iinj iqueqä huiwä iunji, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä tuwängisa tqä yoqenä, imueqänqä iquvi. Ga iqu nyuänjä 7 änyqä-qu eä, iqueqä nyuänjä iinj iquaurji, komqä-hänyerjä 10 äunminqqe. ⁴ Ga apäkä iyyqä ämuasmänqqe, häñesqätä, ipisqätä, itanga golqä quayunjuä huitañä-huitañitä, ä hikä quayunjuä änguänänjä huitañä-huitañitä, wimñä aanjä qe-qätqä imäkkuwi-tänjä iiyi. Iyyqä hipa iunji, golqä häkä a äqätminqqe. Suqä Goti Iqueqä hijnüä iqi piyanjä-weqätä, kiyä mätqätä, iyyqä huiwä yanjä hingi äväkitäqännga imäkäkäminqqe, häkä iinj ique manguä änyminqqe. ⁵ Ga iyyqä hipenjuä iunji, qu iyyqä yoqä tii äqäkuwi. “Añä-himqä naqä Bapilonä, apäkä eeqänänjä, hingi qñqä iuauqätä, suqä piyanjä-weqä qua iu äwiñqä eeqänänjä iuqä känaiyi.” Yoqä iinj iqueqä qakui, zä äwäminqqe. ⁶ Apäkä iinj ii, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, äpäkonguwä iuqä häñeque änätä, ämaqä hñqu eqä yänänäqñqe, änätä wänä-wänä ikiqä-pa, e iqangi äqunqqe. Nyi hijnüä iinj äqunmi, yäunjuä itmä, kñuä kuapanä änyikqe.

⁷ Kñuä e änyätqätanga, ynaunjqä iqu tiinj ändkqe. “Si sunqä yäunjuä inyä?” Iinj ändäqetani, tiwiqe tii änyikqe. “Apäkä iisä, nanuä hiqiyqä, ii haqeqi pmeqä ätuma äwqä iqu, nyuänjä 7-tänjä ga kiqä komqä-hänyerji, 10 iqtänji,

iquaquiyqä qakui zä witangqä-qe, nyi ämaktquamqeqä.”
⁸ Iinjä ändäqetani, tiinjä ändkqe. “Nanua hiqiyqä si hiñuä äqunänjä iqu, qänğanä äpmaminqä-qe, tänğanji yqänä mäpmeqä enä. Ga iqu qua hovqä täpäunüä maeqä iquesa äväma, yäpaqä tänğisa yapätñqä näwi imäknätqä. Ga, iqu hämä qui imäknänqiyä. Qokä-apäkä qua iutanjä, ga Goti Hanjuwä Iqu qua mimäkqänğatqä quwqä yoqe, bukä häñä-pmeqeu maqñqä inqä iqua, nanuä hiqiyqä ique hiñuä äqumbiyi, yäunüä ipñqäuä. Ii tiinjä dutanji. Qänğanänji iqu äpmaminqe, ga tänğanji mäpmeqä inqe, iwä qänakndanji iqu ätimäuniquéä. ⁹ Ga ämaqä kñuä indqänqä äñguä-tänju etangutqe, iqu nätmätqä tänqe, näqñqä äñguä heñqiyä. Nyuänjä 7 iqua, qoqonjä 7 iquauñqä atäunüä änyänä. Itanğa apäkä ii, qoqonjä iquauä haqeqi äpmenä. ¹⁰ Ga anğı tiinjqä. Nyuänjä kuapänä iqua, ämiqä naqä 7 iquauñqä, atäunüä inä änyänä. Iwä iquautanji, 5 iqua qui ae imäkñğangä, kiuänänjä hñqu yqänä pmetanğı, ä huiziqu matimäuqä yqänänjñqä. Ga iqu ae ätimäuqetani, kuapänä mäpmeqä, wänqäpu pmeñqiyä. ¹¹ Ga nanuä hiqiyqä qänğanä äpmaminqä, tänğa-pqä mäpmeqä da inqä iqu, ii iqu atäunui tiinjñqä eänä. Ämiqä 8 iqueyqä. Itanğanji ämiqä iinjä iqu, huizi iquautanjä anänjä-qu enqä-qae, ga iqu qui hämänä imäknäniquéä.”

¹² Iinjä ändäqetani, tii ändkqe. “Komqä-hänyeñä 10, si äqunänjä iqua, ii atäunui, ämiqä naqä 10 iquauñqeqä. Iinjä iqua, ämiqä naqä ae equwä ma, nanuä hiqiyqä iqutä yänänäqñqä anä ämapiyi, ämiqe zinuänğata ti mäptqä timäuqänğanqä wänqäpu mipñqäuä. ¹³ Ga ämiqä iinjä iquauqä kñui, naqä-hñqunänjqae, quwqä yänänäqñqetä, ä yoqä naqetä, nanuä hiqiyqä ique wipñqäuä. ¹⁴ Ga nanuä hiqiyqä iqutä, ämiqä iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqutä mäkä äumbiyi, ga Sipsipqä Meqä Iqu, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qu eä, ämiqä iquauqä Ämiqä-qu etanğqä iutanji, Iqu iquauñi mäñdi äkittqiyätä ämäwqätäunqiyä. Itanğa

Iqu mäkä iqanqgeu anä iquwä iqua, ii ämaqä Iqu tääqä ätuätumetä, Iqueqänqä atäunüä itä, Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, kukñuä qänaknä itqänjuwä iquayi.”

¹⁵ Itanji enätqä iqu kukñuä hui inä tii ändkqe. “Eqä naqä, apäkä huiwä yanä hingi ikiqä ii äpmeñqä iqi pätqätanği äqunänjä iqua, ii atäunui tiññiqä eä. Qokä-apäkä huiwä huitanjä-huitanjä iñqä, kukñuä huitanjä-huitanjä mñqä, qua huitanjä-huitanjä iutanjä iñqä, ee-qänänji aquvä naqänänjä äqänäpu, äpmeñuwä iunqä eänä.

¹⁶ Itanji komqä-hänyeñä 10 äqunänjä iquatä, nanjuä hiqiyqä iqtä, tänganji apäkä huiwä yanä hingi ikiqä iinyqä, himä-wiunqä wipñqäüä. Qu apäkä iñji, iyyqä nätmatqä ämotaupu, qäkä tpqä iwimäkäpu, iyyqä guwä huiwä du ämäkänqe änäpu, itanğa iñji, tä hämänä watakä niqiyätñqä ikapñqäüä.

¹⁷ Suqä iñjä imäkprñqe, tiñjä itanğiyi. Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä timäuniqä iñqä qänğanä ätätä eänqgeu timäutñqä diñqe, Iqu Iqueqä-kiuä ämiqä iquau kñuä vqanği, ga qu kñui, naqä-hñqunä indqänäpu, quwqä ämaqeu miqänqä yänänäqñqä eeqänänji, nanjuä hiqiyqä ique wipñqäüä. Qu Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänänjä ätkqä duñqe, inyänä iqa uwqäpnuwiqä.”

¹⁸ I ändäqe, tii ändkqe. “Apäkä si hiñuä äqunänjä ii, atäunüä tiññiqä eänä. Anjä-himqä naqänänjä, ämiqä naqä qua iunä eeqänänjä iquau ämitñqä iinyqä ätnänä.”

18

Anjä-himqä Bapilonänji, apäkä hingi ikiqä enqä-panä itanği, qui imäkñgqenqä

¹ Nyi nätmatqä iñjä iquaunqe, qätä ae äwimi, enätqä huiziqu qäukuä haqä yätunji äväma, quvepqanği äqunqge. Iqu aanjä yänänäqñqä-tänjä-qu, ga iñjä motquetñqe, iqueqä huiwiutanji, qua iu we äunminqge. ² Itanji iqu manjä yänänäqñqä tiñjä ätkqe.

“Anjä-himqä naqä Bapilonä ii, aanqeqä! Qui ae imäkngiyä! Ii dnä ququvqä iquauqä anjä ätimäuqe. Dnä hnquatä, ynñä hnquatä, nanuä hiqiyqä hnquatäni, qu Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqi, kiyä imätmäkngga äwätqänjuwi, iqi äpmeñäuä. ³ Ii tiñä duta itanji. Ämaqe, wainqä-eqä yänänäqñqe änätqänjuwä-parjä iñi, hueqä-himqä eeqänäni, iisä huiwä yanjä kuapänä änyäpu, itannga ämiqä naqä, qua iunä iqua-pqe, iisäni huiwä yanjä inä änyimiñuwi. Ga ämaqä quaeutanä, mbqä wäunjuä imiñuwä iqua, qu mbqä wäunjuä ipu, iwä mbqä kuapänäni, ii suqä quvqä huitanjä-huitanjä womba miñqä imäkmiñqeta, ämamiñuwiqä.”

⁴⁻⁵ Inji ae ändqannga, nyi manjä hnqu-mända qäukuä yätuta tii tqanji äwikqe. “Inqä qokä-apäkäuä, anjä-himqä iunji, iyyqä suqä ququvqä aquv ämäkqa-imäkqanji, qäukuä haqä täu etqutquiyä. Itanji Goti Hanjuwä Iqu, iyyqä suqä ququvqä eeqänänjä imäkätñqenqä kñuä indqänngiyä. Ga, suqä quvqä ii imäkätñqetä, iyyqä mbqä quvqä metñqä-pqe, hesä anä guäyamä maiqiyqe, qäyunä ma, quvqänänjiqä. Iiñiqe, he anjä iqinji, äväma ppiyä.

⁶ He apäkä hiñgi ikiqä ii, huiziquau iwitquetñqenqä kñuä heyqanqutqe, ga suqä asä iñi, he witquapñqeqä. Ii iyyqä suqä quvqe, ämamonjäka äpäyätñqä-pa, iyyqä mbqä quvqä metñqe, ämämonyqa äpäyäpu, kima wipiyä. Iiñä itäqännganji, ii eqä yänänäqñqä huitanjä-huitanji, eqä-häkä inqeu, huiziquauñqä guäyamä äqiyimetä ävätñqä-pa, he eqä aanjä yänänäqñqänänjä eqä-häkä inqeu guäyamä äqiyimepu, ga ii änätñqä iwimäkpiyä. ⁷ Ii iyyqä-kiuänqetii ätnätñqeqä. ‘Nyi eeqänänjä iu ämiqä naqä äpmamä, itannga ämiqä zä-hawä iu äpmeñänä. Nyi apäkä yawiqinyä manä. Iwä hanjä-iqä nyimeqanqutiyqae, kñuä qämqä manä. Nyi naqinjqä.’ Ii iñä ätnätä, kiqä yoqe haqeu ämamänätä, iyyqä-kiuä äminyätñqe, nätmatqä kuapänäni

ämäqumuakka äpâyätŋeqqä. Iiŋä imäkätŋqerqä, he apäkä iinji, tãñä-huŋqe kuapänä äväpu, kŋuä kuapänä-pqä qiyätŋqä inä iwimäkpiyä. ⁸ Iiŋä dutaŋi, haŋä-iqä huitaŋä-huitaŋi, hiunji hŋquenyä wimeŋqiyä. Iwä tãñä-yaqe, hävemnäqŋqä ätimäutä, ämaqä kuapänäŋi, kŋuä kuapänä äqäyäpu, itaŋga ymisaŋä dä naqänäŋä timäuŋqiyä. Itaŋi aŋä himqä naqä Bapilonä ii, tã wätakä iqiyämäuŋqiyä. Haŋä-iqe naqänäŋä iiŋä wimetŋqe, ii Goti Naqä, iiyqä suqe Iwäsäuqä Iqu, yãñänäqŋqä eeqänäŋä-tãñä Iquvi.”

⁹ Itaŋga ämiqä naqä qua iutaŋä, iisä huiwä yaŋä änyäpu, nätmatqä kuapänäŋi anä ämäqumuakka äpâyätqãjuwä iqua, iinji, tã änatäqeta suakä timäuqãŋgi äqumbiyi, qu kŋuä huäqä-huŋqä äqäyäpu, äwqä haŋä-iqä mapnuwiqä. ¹⁰ Qu ii tãñä-huŋqä quvqe meqãŋgi äqumbiyi, zã wiŋ-gãŋgi, iisãŋä qãqi matqäuqä, kiŋä haqä nãŋi ätqãpiyãŋga tŋnuwi.

“Oänä! Bapilonä iikinyqä, huäqä kiŋä änauŋgiyäl! Si aŋä himqä, aãŋä naqänäŋä yãñänäqŋqä iikiyi! Iiŋä etaŋgi, tqä suqä quvqerqä kimaŋi, maqänä äyä äkime-qiyäl!”

¹¹ Ga ämaqä qua iutaŋä mbqä wãuŋuä naqä imäkätqãjuwä iqua, ämaqä, quwqä yquayä mbqä ipnuwãŋqe, aãŋqä itaŋgi, Bapilonä iinyqä kŋuä äqäyäpu, äwqä haŋä-iqä mapnuwi. ¹² Iquauqä yquayi, tiinã iquauŋqeyi. Golqä, silpa, ŋŋ hikä äŋguänãŋä iu, wimŋä qeqätqä iu, gquä-yatqä hui mimäuqãŋãŋä äŋguänãŋä iu, ä yuä qãpaiqä äŋguänãŋä iquau, ä yuä ipisqä iquau, ä yuä häŋesqä, ŋŋ yuä kakä iquau, ä zã eeqänãŋä huitaŋä-huitaŋä jinaŋä-weqä iquayi. Itaŋga, nätmatqä huitaŋä qu eläpenqä iquauqä hiqauŋä itä, ŋŋ zã äŋguänãŋä itä, ä brasi äyãŋqä itä, ainqä änä moquasqãŋãŋä itä, ŋŋ hikä äŋguänãŋä tqätqäkä-tãñä itä imäkmiŋuwä iquayi.

¹³ Itaŋga yquayä hui-pqe, inãnjä. Ii nätmatqä huitaŋä-

huitañä, buayi äwi yätñqä, añi jinañä-wetñqä imäkqeu, itaŋga wainqä, olipqä eqä aowä, ä bretqä imäkätñqetä. Ga qu bulumäkatä, sipsipqätä, hosi-pqä, ññ kalisi, hosi iqua eyqiyäma äumiñuwä iquau, wäunuä-wiyqä hingñqä iqua-pqe, itaŋga ämaqä mäkiu mäñdi äkittqiyäpu, ätuma äumiñuwä iquau, inäñä-täñuai. Nätmatqä eeqänänjä ii, mbqä ipñqe, ämaqä hma etañgqenqä, äwqä hañä-iqä mapnuwi.

¹⁴ “Nätmatqä si kuapänä äkinyätñqä ii, eeqänänji sitänjä qäqiqi mäwiqä, kiñä nämä äwiyä. Huyä-quayunuä añguänänjä mbqä haqä yämä eñqä tä, eeqänänji hma eqäqe, si aŋgiñi hiñuä mäquñquä da isñqinyä.”

¹⁵ Inji, ämaqä, nätmatqä iinjitä mbqä wäunuä imäkäpu, Bapilonä iyyqä suqä iutañi mbqä kuapänänjä-tänjä emitpqä iqua, ii, täñä-huñqä quvqe meqañgqenqä zä wiñgañgi, kñuä huäqä-huñqä äqäyäpu, äwqä hañä-iqä ämepu, iisänjä qäqi matqäuqä, kiñä haqä näñi tqäpnuwi. ¹⁶ E ätqäpiyän-gañi, tii tpnuwi.

“Oänä, aŋä-himqä naqä iinyqe, huäqä kiñä änaunqiyä! Ii qäkä qäpaiqä añguänänji äyäütä, yuä häñesqätä, ipisqätä ämetä, itaŋga iyyqä huiwä iuñi, golqä, hikä hui mimäuqänänjä añguänänjä, ä wimñä aañä qeqätqä imäknätñqeqä. ¹⁷ Mbqä nätmatqä eeqänänjä iinji, hañä-iqä ii wimeqañganä, qui ae imäkñgiyä.”

Ga yimbaeu ämitqänjuwä eeqänänjä iquau, ämaqä eeqänänjä yimba iu äqämbu, qua eeqänänjä iuñqä äwätqänjuwä iquau, ññ ämaqä eeqänänjä yimba iu wäunuä itqänjuwä iquau, ññ mbqä wäunuä eqä-pñä du itqänjuwä iqua-pqe, Bapilonä ii-sänjä qäqi matqäuqä, kiñä näñi ätqäukuwi. ¹⁸ Ga kiñä näñi ätqäupu, aŋä-himqä iinji, tä gañgqä suäki hiñuä äqumbiyi, mañä yänänäñqä

tii ätkuwiqä. “Anjä-himqe, naqänänjä tqutänjä asänänji, hñqu hmanjqä.” ¹⁹ Ga qu qua hiñä ämepu, nyuänju äuaquvauqumuatnäpu, kñuä huäqä-huñqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä-tänjä äpmepu, mañä yänänäqñqä tii tpnuwiqä.

“Oänä, anjä-himqä naqä iinyqe, huäqä kiñä änaunqiyä! Iiyqä nätmätqä kuapänä ämäqumuatqa äpemiñqetani, yimba eeqänänjä iquauqä kunuñua, eqä-huänju ikipu, mbqä kuapänänjä-tänjä ekuwi. Hanjä-iqä ii wimeqanğanä, qui ae imäkñgqenqä, huäqä kiñä änaunqiyä!”

²⁰ “Qäukuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iquki, hanjä-iqä anjä-himqä ique i äwimeqenqe, äwqä yeeqä iyä! Itanğa, Goti Iqueqä qokä-apäkä iquendä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqänqä endowatkqä iquendä, ññ kukñuä hiñuä-tqä iquendä, he anä yeeqä ipiyä. Ii quvqä etquetñqenqä, Goti Hanjuwä Iqu ae iwäsäutä, kimañi, ävqiyä.”

²¹ Kukñuä ii ae ätqanğa, enätqä yänänäqñqä hñqu, hikä kuä-witqä quqowä qäyqä enqä-panjä, hikä kätanänjä hñqu ämetä, eqä-pñä bu ätnämeqäkqe. I imäkätä, tii ätkqe.

“Nyi imäkqä-panjä iinji, qu anjä-himqä naqä Bapilonä ii, bi yänänäqñqä tnämeqäqanğuwänğa, iwä ämaqe, hiñuä anğini mäqunquä danä ipnuwiqä. ²² Iinjä etanği, Bapilonä iiki, gita päsqä, häawä-tqä, ga äkakä huitanjä-huitanjä qñqä huizi iqua, tqä täknä yäpä ingisañi, äkakä maqñqä da yänqiyä. Ga ämaqä wäñuä huitanjä-huitanjä imäkqänqä näqñqä ae ämetqänjuwä iqua, qu saqä yäpänğisañi mäpmeqä da ipñqäuwä. Hikä kuä-witqä quqowä qäyqä iqueqä äkakä-pqe, saqä yäpänğisa mäwiqä da yänqiyä. ²³ Hiqi-tä iqueqä we-huñqe, we makunqä da yänqiyä. Ga qokä apäkä ämanqä kukñuä ii-pqe, saqä yäpänğisa mäwiqä danä yänqiyä. Nätmätqä iinjä iqua, tiinjä duta kimeñqiyä. Ämaqä,

tqä mbqä wäunüä iqä iqua, qua täunji, ämaqä naqä, yoqä-tänjä-qua äpmamiñuwi. Ga si paaqä huitañä-huitañä imäkätinä, qokä-apäkä qua eeqänänjä iu qänaknä kipñqä, quañgä äyä ätumiñi.”

²⁴ Itanja, kukñuä hinjä-tqä iquautä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutä, ga ämaqä eeqä, quaeu mäkä-huñqä iqua äpäkkuwitani, hanjä-iqä iqu, Bapilonänä äwiqi.

19

Qu, “Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä” ätkuwiñqä

¹ Iinjä ae ätimäuqanğa huizi, nyi manjä kuapänä qäukuä yätuta tii tätqätanğä äwikqe. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ämaqeu hänjä anği iqumu-atqetä, yoqä naqetä, yänänäqñqetäñi, neqä Goti Hanjuwä Iqueqänänjqä. ² Ii Iqu qokä-apäkä iuqä suqä iwäsäuqänğani, hmbu kikiyanğua miqä, aanjä naqä-qakuänänjä Jänä Iwäsäuqä Iqueyqä. Ga apäkä, huiwä yanjä hinği kiinjä ikiqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua iuñi, iiyqä ii ikiqeta qui iwimäkmiñqetani, Goti Hanjuwä Iqu, iinjä iwäsäuqeqä. Ii Iqueqä wäunüä-wiyqä iquau pizqä äpäkkqenqe, Iqu iiyqä kimanji ävqiyä. Iinjä iutani, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

³ Iinjä ätpiyi, qu anğumñi tiinjä ätkuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ii tä änätäqetanjä suaki, hea inğa-inğanqä iqa uwquätñqänänjä!”

⁴ Inğanji ämaqä naqä 24 iquatä, nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinjä iquatä, qonjä äqutasepäpu, Goti zä-hawä iu Äpmeñqä Iqueä yoqe, haqeu ämamäupu, tii ätkuwi. “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä. Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä iutanji, manä hñqu tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä wäunüä imäkäpu, Iquenyqä zä ipu, yäpä iqinyä itqänjuwä iquenä, ämaqä hingiqä-qe, yoqä-tänä-qe, eeqänänjuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupiyä!”

Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqä, ymisanjä imäkkqenqä

⁶ Itanji nyi qokä-apäkä kuapänänjä hui, kukñuä ätäpu, aquvä äqämbu pmetanğä-nänjä äwikqe. Wiñuä ätimäukqä iqu, ii eqä hakuä enqä-pa äqäyätä, qaquvqä osquä-pa, yänänäññqä iinjä osquanği äwikqe. Häänqä-qua e osuäpiyänğanji, tnänjä tiinjä ätkqe.

“Goti, neqä Naqä Yänänäññqä Eeqänänjä-tänä Iqu, tänğa aanjä ämiqä yänänäññqä äpmenqä-qae, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! ⁷ Tänğanji ne äwqä äñguä nenganguti, aquvänä itanä, ga Iqueqä yoqe, haqeu mamäuatunqueqä. Ii tii etanği. Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqe, qäyu ätimäuiyä. Ga Iqueqä apäki, näwe imäknä äpmenä. ⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu apäkä ii, ämuasmänqä qäpaiqä, äñguä kiyä mamätqä wenyä-hunqe ipnätñqä hiñuinä äqunğqe.” (Ämuasmänqä qäpaiqä äñguänänjä iinji, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä suqä jänänju itqänjuwiyqä.)

⁹ Iinjä etanği, enjätqä iqu tii ändkqe. “Si kukñuä tii qäyä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqueä ämanqä ymisanjä iunqä pññqä tääqä ätukqä iqua, yeeqä ipñqäüä.” Iinjä ätätäqänğanji, tii ändkqe. “Kukñuä tä, Goti Hanjuwä Iqueqä eä, aanjä naqä-qakuänänñiqä.”

¹⁰ I dqanğa, nyi enjätqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonğä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinjä miqä panä! Nyi wäunüä sitä, tqä tta-tñğüäka, kukñuä Jisasi Iqu awä ätumiñqueunqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquendä, itqänjuwä-pa, asä iinjä

itñqä iqunjqä. Si yoqä haqe, Goti Hanjuwä Iqueñqänä mamävä.”

Ämaqe, Goti Iqueqä kukñuä hinguä tññqä ävauqumu-atätñqe, ii kukñuä Jisasi Iqu awä ätuminqeyi.

Ämaqä, hosi qäpaiqä ique Äpmeñqä Iqueñqä

¹¹ Nyi iinjä äqunmi, huizi, qäukuä yätuta qñqanä hutän-ganga, hosi qäpaiqä hñqu tqäutanji äqungqe. Ga Ämaqä, hosi ique äpmeñqä Iqueqä yoqe, tiinji. “Ämaqä Naqä-qakuä Ätätä, Imäqä Iqueyqä.” Iqu qokä-apäkä iuqä suqenqä iwäsäutäqänqa-pqä, ä mäkä ämivauätäqänqa-pqe, Iqu suqä aanjä jänänänñiu itä, imäkätñqe. ¹² Ga Iqueqä hinui,* tä hänaqä äsätä we-hungqä-parñyi. Iwä Iqueqä nyuänñi, ämiqä iquauqä yñña kuapanä äp-makäuminqe. ññ Iqueqä huiwä iunji, yoqä hñqu äqänä. Huizi iqua yoqä iqueñqe, maqñqä etanjä, Iqueqä-kiuänä näqñqä eä. ¹³ Ga Iqueqä ämuasmänqä quäuqä iqueñi, häñqe-nänjä ämuasmäuminqe. Ga qu Iqueqä yoqe, tii änyuätkuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñuiqä.” ¹⁴ Ga mäkä-iqä qäukuä yätutanjä iqua, hosi qäpaiqä iu äpmapu, Ique qänaki äwivändminjuwi. Iqua quwqä huiwä iunji, ämuasmänqä kiyä mamätqä, aanjä qäpaiqänänñinä imäkn-minjuwi. ¹⁵ Ämaqä hinuiqä äwimeñqä Iqueqä manñitani,† näpqä-hionaqä yanäqñquä hñqu ätimäukqe. Hionaqä iqu, hueqä-himqä eeqänänjä iu mändi äkittqiyätñqä iqueyqä. Ga yäkqä woyqä a äqätä, qunji ämitñqänännyä.‡ Itanji ämaqe, wainqä häukui hikä hovqä imepu qonjqä iquwä-parñi, Iqu suqä iinjä, qokä-apäkiu asä ii itqueniqe. Kiqä qakui tiinjä. Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqueqä äwqä tnänjä iinjä ätnä. ¹⁶ Itanqa Iqueqä ämuasmänqä quäuqeutä, ä hawiutäñi, yoqä tiinjä äqänminqe. “Ämiqä

* 19:12 Itkimäqä 1:14 † 19:15 Itkimäqä 1:16 ‡ 19:15 Apqä Bukä 2:9

eeqänänjä iquauqä Ämiqätä, ämaqä naqä iquauqä Naqä-
queqä.”

¹⁷ Inğanj, nyi enätqä hñqu, mäptqä iqueqä haqeqi
tqäutangi äqungqe. Iqu yññä eeqänänjä, qäukuä awä
iqä äväwa ikitqätanguwä iquauñqe, mañä yänänäqñqä
tii ätkqe. “He, Goti Hanjuwä Iqueqä ymisanjä naqänänjä
imäkqangqenqä äpäpu, aquvä qämbiyä. ¹⁸ Ga ymisanjä
iunji, ämiqä iquauqätä, mäkä-iqä iquau miqä iquauqätä,
ämaqä aañä yänänäqñqä iquauqätä, hosi iquauqätä,
itañga ämaqä, hosi iquau haqeqi äpmeñuwä iquauätä
huiwä iunjä guwi, he ämbñqänänyä. Ga he huizi
iquauqä yäpä imä mäpmeqä iñuwä, ä wäunüä-wiyqä hingi
äpmeñuwä, ññ ämaqä hingiqñqä, itañga ämaqä yoqä-
täñä iquatä, eeqänänjä iquauqä huiwä iunjä guwi, äm-
bñqänänyä.”

¹⁹ Iiñä äwiyätmäñganji, nyi nañuä hiqiyqä iqtä, ämiqä
naqä qua iutañä iquatä, quwqä mäkä-iqä iquatäñi, aquvä
ae äqänqangä äqungqe. Qu Ämaqä hosi iu äpmeñqä
Iqtä, Iqueqä mäkä-iqä iquatä mäkä humbñqänänyä.
²⁰ Inğanji, qu nañuä hiqiyqä iquesä, hiñuä-tqä quañgä
iquesäñi, guä kiqiyäuekuwi. Hiñuä-tqä quañgä iqu, nañuä
hiqiyqä iqueä hiñuä iqi, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä
di imäkätä, ämaqä nañuä hiqiyqä iqueä atäunüä iññqe
ämepu, iqueqä ktqenqä qonä äwoktäumiñuwä iquauñi,
quañgä ätukqä iquvi.[§] Iquaquini, hänjä yqänänjä-quaqui
ämepu, hovqä naqänänjä, hikä piyanjä-weqä tä nätgä-
tañgqä bu ämatnämäukuwi. ²¹ Ga iquaquiyqä ämaqä
mäkä-iqä iquauñi, hionaqä Ämaqä hosi iu äpmamiñqä
Iqueqä mänjita ätimäumiñqetä, pizqä äpäkkuwi. Itañga
yññä eeqänänjä iqua, mäkä-iqä pizqä e äpäkkuwä iquauqä
huiwä iunjä guwi, änäpu äwqä änäpäkkuwi.

§ 19:20 Itkimäkqä 13:11-17

20

Jisasi Iqu, qua täuñi, quyäukuä 1,000 miniqeñqä

¹ Anğiñi, nyi ynaunjqä hñqu, qäukuä haqä yätuta äväma quvepqanğı äqunğqe. Iwä iqueqä hipa iuñi, qua hovqä täpäuñuä maeqä iquesañä hutäuqetä, guä woyqä naqä hñqutä, a äqätminğqe. ² Iqu qämäkä häñesqä naqänänjä ique a äkiqätkqe. Ii qämäkä qanğatqä, qu, “Setänä, ämaqeu kukñuänjqä ätuma uwqä iquvqä” änyuätminjuwi. Iwä iqu quväukuä 1,000 pmetäniñqä iinğqe, ynaunjqä iqu guä woyqetä äkiqiyäuekqe. ³ E äkiqiyäueqetani, iqu iqueni qua hovqä täpäuñuä maeqä ique ätnämeqäqe, hovqä iqueni pmäukuä änä mautäuqä, hutäuqetä aañä yänänäqñqä ämäyekqe. Ga iinğ etanğı, Setänä iqu qokä-apäkä hueqä-himqä iuñi, anğiñi quanğä mätquä yätñqä diñqäuä. Iqu qua hovqä iqueni, quväukuä 1,000 päwqanğanğqä, hiñuä äqänä pmetñqänänjä. Ga qä-nakñi, iqu yäpaqanğisa wänqänänjäpu ikiniñqe, äwätep-nuwi.

⁴ Nyi iinğ ae äqunmi huizi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iu mipñqä wäuñuä äwikqä hñqua, ämiqä iuqä zä-hawä iu pmetanğä äqunğqe. Ämaqä iu äpmaminjuwä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe awä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, a yänänäqñqä äqätminjuwitanı, ämaqä mäkä-iqä iqua, iquauqä nyuänı huätä ätäväpu, pizqä äpäkkuwä iquayi. Itanğa iqua nanjuä hiqiyqä iquenğätä, iqueqä ktqenğätä qonğä mäwok-täuqä ipu, nanjuä hiqiyqä iqueqä atäñuä iinğqe, quwqä hipenjitä, hipaitäni, maqñqä iminğä iquayi. Ga qokä-apäkä ii, qu häñä-pmeqä anğı ämepu, Kraisi, Ämaqä Goti Iqu atäñuä ätekqä Iqutä, anä äpmapu mitqätanğpi, quväukuä 1,000 päwäniqe. ⁵ Qokä-apäkä qua äptepqä duta anğı vauqe, ii aañä kiñganä änyä qe ätimäukqe. Itanğa qokä-apäkä ae äpäkoñguwä huizi iqua, quväukuä 1,000

ae äpäwqanqanqä, qu hänjä-pmeqe mämeqä danä ipnuwi.
⁶ Ga qokä-apäkä äpäkonqiwä iuta kinqanä anqi ävaukuwä ii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunüä ae ekqä-qua eäpu, yeeqä ipnqäüä. Ga äpäkonqä huizi ätimäutqä iqu, iquauñi mändi äkittqiyqenqä yänänäqñqe, hmayqä. Aanjä oeyqä. Hiñuiqä ävaukuwä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Kraisi Iquenyqätä hiqäva imäkäpu wimeqä-qua hipnqäüä. Ga qu eeqä, Kraisi Iqutä quväukuä 1,000 iunji, ämiqä pmapnqäüä.

Setänä iqueqä mäkä yäpakiyi

⁷ Iwä quväukuä 1,000 ae äpäwqanqanji, qu qua hovqä täpäunüä maeqä iqueni, qñqanä hutäuqanqpi, ga Setänä iqu guä äkiqiyänä äpmamitätqä iundanji, inqa ewasqänäniqeqä. ⁸ Iwä iqu yäpaqänqisa ätimäüäqe, Gokä iqueqätä, Mangokä iqueqätä, ämaqä eeqänänjä, qua hitunüä äwitqutänqä-pa äpmeñuwä iunji, quangä ätuätä, mäkä ipäqäpñqä aquvä maqiyäniqeqä. Ämaqä iinjä iqua, aanjä kuapänä, a änä matäuqänänjä, hikä weä enqä-pañiqä. ⁹ Qu qua eeqänänjä äwiñqä iu ikipu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, anjä-himqä, Iqu kiinjä äwinyätñqä iu pmetanqiwä iquau qäuiqä ktäuqanqiwänqä, qäukuä yätuta te äpätä mäkä-iqä iquauñi, te aanjä kuapänä ganqi äqunqñqe. ¹⁰ Setänä ämaqe quangä ätukqä iqueni, qu hovqä naqänänjä, hikä piyanä-weqä tä nätqätanqä, nanüä hiqiyqä iqutä, hiñuä-tqä quangä iqutä ae äpmetanqinyä iu, ämatnämäukuwi. Ga iqua, hiunji heatqeu, täñä-hunqä naqänänjä hea ique-ique inä meqäpnuwi.

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonqiwä iquauqä suqe, iwäsäukqenqä

¹¹ Itañi nyi zä-hawä qäpaiqä naqänänjä hñqu witanqi, ga Zä-hawä Iu Pmetanqä Ique-pqe, äqunqñqe. Iwä quaetä, qäukuitäñi, Iquenyqä zä äwäsinyä, qäpu ekiyi.

¹² Itanğa, qokä-apäkä ae äpäkonğuwä, yoqä-tänjitä, yoqä maeqä-tänjitä, eeqänäni, qu zä-hawä iqueä hipenüä iqi tqäutangä äqunğq. Iqi tqäutanguwänğa, enjätqä iqua quwqä suqä imäkmiñuwä buki ävatäpu, itanğa häñä-pmeqä bukä iqu-pqe inä ävatkuwi. Ga Zä-hawä Iu Äp-menğqä Iqu, bukiu qänätanğqeuñi hiñuä äqunäqe, Iqu ämaqä ae äpäkonğuwä iquauqä suqe iwäsäukqe. ¹³ Ämaqä eqä-prjä iu äpäkonğuwä iquauñi, eqä-prjä iqu a äkiqät-minğq, ewasqiyäwqatkqe. Äpäkonğuesä, wavä iquesäni, iquaqu-pqe, qokä-apäkä ae äpäkonğuwänğa iquaquiqä hipa iu äpmamiñuwä-pqe inä ewasqiyäwqatkiyi. Itanğa qu eeqänäni, Zä-hawä Iu Äp-menğqä Iqueä hipenüä iqi tqäutanguwänğa, Iqu ämaqä hñqunä-hñqunä quwqä suqä imäkmiñuwiuñqä iwäsäukqe. ¹⁴ Ga äpäkonğqä iqtä, ä wavä iqtä, hovqä tä naqänänjä äsätanğqä ique ämat-nämäukuwi. Hovqä tä naqänänjä-tänjä iqu, äpäkonğqä huizi iquvi. ¹⁵ Itanğa ämaqä, quwqä yoqe häñä-pmeqä bukä iu mañğqä inğqä iqua, qu-pqe hovqä tä naqänänjä äsänğqä ique inä ämatnämäukuwi.

21

Qäukuä änyä-hänjinqätä, qua änyä-hänjinqätä

¹ Nyi ii iqanği äqunmi, huizi, qäukuä änyä-hänjä hñqutä, qua änyä-hänjä hñqutä, äqunğq. Qäukuä qua hiñuiqä äwämiñiyä iquaqu, hma ae eqanğiyänğa, ga eqä-prjä-pqä iqu, yqänä matuqä ikqe. ² Itanğa nyi anjä-himqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänğqä atäunüä ikqä, Jerusälemä änyä-hänjä iuñi, hiñuä äqunğq. Ii apäkä hñqu, kiqä qokique ämuanätñqä qeqätqä näwi imäkñğqä-pa, qäkämä qeqätqä iinjä imäkñqä, Goti Hanjuwä Iqtä qäukuä haqä yätu äwiñqeutari, äväma quvepqanği äqunğq. ³ Itanğqänğa, zä-hawä iutañi, mañä yänänäqñqä hñqu tii tqanği äwikqe.

“Qätä nyipiyä! Täŋgaŋi Goti Hanjuwä Iqueqä aŋi, qokä-apäkitä äpmeqi. Iŋi Iqu quwqä awä iqi pmetänqiyä. Ga qu Iqueqä qokä-apäkä heqanŋpi, Iqu Iqueqä-kiuä qutä anä äpme, quwqä Goti äpmeŋqiyä. ⁴ Iqu, kŋuä äpakä maqiyqä ipŋqä, quwqä hiŋuä eqä ye esänqiyä. Itanŋa qokä-apäki, mapäkoŋqä danä iqäpnuwi. Nätmatqä qänŋatqeta äwäka äpänŋe, täŋgaŋi, qäpu iqanŋqetani, äwqä hanjä-iqä, kŋuä qäyqä, itanŋa täŋä-huŋqä mäwimeqä da iquäniqeqä.”

⁵ Iwä Zä-hawiu Äpmeŋqä Iqu tii ätkqe. “Qätä nyipiyä. Nyi nätmatqä eeqänäŋi, änyä-hänjä imäkqänä.” Ii ätätäqänŋa-pqe, tii-pqe inä ändkqe. “Si kukŋuä tä tuwanuä qäyeyä. Ii, aanjä naqä-qakuänänjä etanŋi, ga ämaqä eeqänäŋi, iquenyqe quuvqä heqänŋqänännyä.” ⁶ Itanŋaŋi, Iqu tii ändkqe. “Nätmatqä eeqänäŋi ae ätimäuciŋqiyä. Hiŋuiqänŋqätä, yäpakiŋqätäŋi, Nyi Iqä-näuanŋqä. Nätmatqä eeqänäŋiŋqä Qakuä-qunä emä, eeqänäŋi qäpu Imäkqä-qunŋqä. Itanŋa ämaqä hŋqueqä quväki ye ävätnŋe, Nyi iqueni, eqä esquä hea ique-ique pmeqä vqä iquesaŋi, mbqä maeqä, hiŋgi guätŋqä wimqänä. ⁷ Ga ämaqä hŋqu mäkä äunäpiŋyä iunŋi ämäwqätäuqanŋutqe, Nyi iqueni nätmatqä ii ävätmä, ga Nyi iqueqä Goti pmetanŋundi, iwä iqu Nyaqä ymeqä pmetänqiyä. ⁸ I etanŋi, ämaqä pemä miqä itqänjuwä iquatä, quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iquatä, suqä aanjä quvqänänjä imäkätqänjuwä iquautä, ämaqä pizqä äpäsqätqänjuwä iquautä, huiwä yanjä hiŋgi äväkitqänjuwä iquatä, paaqä imäkätqänjuwä, ä goti quanŋä iquauŋqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquatä, itanŋa kukŋuä quanŋä ätätqänjuwä iutäŋi, qu hovqä naqänänjä hikä piyanjä-weqä tä nätqätanŋqä iunŋqä upnuwiqä. Ii äpäkoŋqä huiŋi iquvqä.”

Jerusälemä änyä-hänjä iquenqä

⁹ Asä qängaŋi, enätqä hŋqu nyinyqä äpkqe. Iqu enätqä 7, nätmatqä ämaqä qui imäkqä yäpakä hevqä manguä inqä, a äqätmiŋuwä iquautarjä iquvqä.* Itanğa enätqä iqu tii ändkqe. “Si biyä. Nyi apäkä Sipsipqä Meqä Iqu metŋqä iqäqä iinji, ämäktquamqänänyä.” ¹⁰ Itanji iqu Dŋä Äŋguä Iqueqä yänänäŋqeta, qoqonjä naqänänjä haqä yämŋä hŋquenqä änma äukqe. Qoqonjä yänisaŋi, iqu anjä-himqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä ätkqä Jerusälemä ii, Iqutä qäukuä haqä yätu äwiŋqeuta äväma quvepqanġi, ämändquakqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu anä pmetanġi, Iqueqä tä yänqä naqänänji anjä-himqä iisa äyänmiŋqe. Tä iqueqä we-huŋqe, hikä jasperä anġuanänjä kiqä mbqä haqä nändi ikutotqänuwä-panjä, huitanänänjä, aanjä quvanyäŋqeqä. ¹² Anjä-himqä iinjä ii, täknjä naqänänjä haqä yämä äqänmiŋqe. Täknjä iqueni, kiqä hävqä qŋqanġi, 12 imäknmiŋqe. Ga qŋqanjä iquau-tänjä qäqiqinġi, enätqä hŋqunä-hŋqunä ätqäumiŋuwi. Itanġqänğa Israitqä iquauqä kawäka 12 iquauqä yoqe, hävqä qŋqanjä iquauŋi, hŋqunä-hŋqunä äqänmiŋqe. ¹³ Itanğa täknjä iinjä, mäptqä yapqä inġisa äqänmiŋqeunġi, kiqä qŋqanġi, hŋquaqui-hŋqueyqä. Itanġqänğa täknjä mäwqä hŋġisa äqänmiŋqeunġi, asä hŋquaqui-hŋqueyqä. Ŋŋ asä täknjä mäwqä huizŋgisa äqänmiŋqeunġi, hŋquaqui-hŋquenġä. Itanğa mäptqä wiqä inġisa äqänmiŋqeunġi, asä hŋquaqui-hŋque inänjqä. ¹⁴ Anjä-himqä iinjä ique täknjä äqänänqce, iwä täknjä iqu yänänäŋqä qänätätŋqe, hikä 12 iqua äknġäumiŋqe. Itanġqänğa ämaqä 12, Sipsipqä Meqä Iqu kukŋuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iquauqä yoqe, hikä iquauŋi hŋqunä-hŋqunä äqänmiŋqe.

¹⁵ Enätqä nyitä kukŋuä anä ätkueä iqu, anjä-himqä ii, itanğa kiqä täknjä naqä ique, itanğa qŋqanjä täknjä ique

* 21:9 Itkimäkqä 15:1-7

imäknänqä iquau, quwqä quäuqenqätä, homäninqätä iwäsäutnqä, golqä yäkqe a äqätminqe. ¹⁶ Itanğa anjä-himqä iutanjä täknjä mäwqä ingi-ingisanjä hiqqe, asänänji. Iiyqä quäuqetä, naqetäni, hñqu mändi ma, iquaquiyqä hiqqe asänänjqä. Itanğa enätqä iqu anjä-himqä ii, iqueqä yäkqetä hiqqenqä iwäsäukqe, kiqä hiqqe 2,200[†] ätimäukqe. Anjä-himqä iiyqä ingi-ingisanjä iwäsäuqätä, kiqä haqä yänjinitä-pqä qäsä iwäsäukqe, eeqänänji hiqqe asänä ätimäukqe. ¹⁷ Iqu anjä-himqä iutanjä täknjä äqänänjqä-pqe iwäsäukqe, iqueqä hiqqe 144 ätimäukqe. Hiqqä iinjä iwäsäuqe, ii ämaqä hñqueqä äquanjä iutanji, hipa pätäkiqä iunqä iwäsäutqutätqänjuwä ii enqä-panji. Itanğa enätqä, täknjä hiqqä ique iwäsäukqä iqu, hiqqä ii qesä iwäsäukqe.

¹⁸ Ga anjä-himqä iutanjä täknji, Goti Hanjuwä Iqu hikä jaspaitä täknjä äqäyätä, itanğa Iqu anjä-himqä iinjä, golqä itänä ämatkqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanjä hiñuä iqänqä-panjä aanjä quvanyäqqeqä. ¹⁹ Ga anjä-himqä iutanjä täknjä iquvanjä buñi, Goti Hanjuwä Iqu hikä huitanjä-huitanjä, mbqä naqänqä äwäminqe, ämetä huyä-quayunüä enqä-pa iwimäkkqe. Itanğa iquvanjä buñi, hikä aanjä änguänänjä jaspä iqu ganä äsekqe. Itanğqänğa huizi, hikä säpayä ique, äsekqe. Ga hikä huizi äsekqä yoqe, aketä iquvi. Itanğa hikä huiziqu iqueqä yoqe, emelatqä iquvi. ²⁰ Hñ, hikä huizi, satonikisi ique äsetä, ä huiziqu, koniliyanä ique äsekqe. Itanğa hikä hñquququ, klisolaitä iqu etanji, itanğa huiziqu, kiqä yoqe, belitä iquvi. Ga hikä huizi iqu, topasi iqu etanğqänğa, hñ hikä 10 iqu, klisoplesi iquvi. Ä hikä huiziqu, hayäsinä iqu etanji, itanğa yäpaki, amelisi ique, iquau äsekqe. ²¹ Ga hävqä

[†] 21:16 Kiqä hiqqe 2,200 kilomita. Hänaqä Menyämata Lae buñqä änyänqä iqu, kiqä hiqqe, 240 kilomita inänjqä.

qŋqanjä 12 iqua, qu kamä naqänänjä enqä-parŋiqä. Ga kamä iinjä iqua, mbqä naqänqä imäkqä eä, aanjä qä-paiqänänji. Ä hävqä qŋqanjä hŋqunä-hŋqunänjä iquauŋi, kamä hŋqunä-hŋqunä imäknmiŋqe. Ŋŋ anjä-himqä yäpä yänqisaŋqä huänqce, golqetänä imäkänqce. Ga golqä iinj, kiyä mamätqä, aanjä quvanyäqŋqeqä.

²² Ga anjä-himqä iuŋi, nyi hiqäva-imäkqä anjä hŋqu hiŋuä mäqunquä ikqe. Goti Naqä, Yänänäqŋqä Eeqänänjä-tänjä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutänji, hiqäva-imäkqä anjä iquenyqä tränqä Iquaquvqä. ²³ Itanğa anjä-himqä iuŋi, mäptqä, ä qarjuä äyänätä we hunätŋqce, hmanjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä motquetŋqä tä-yänqä naqänänjä iqu, anjä-himqä iu yänquäniqe. Ŋŋ Sip-sipqä Meqä Iqu hiqi-tä enqä-pa, anjä-himqä iu äyäwqätä pmetanği äqunqce. ²⁴ Iwä qokä-apäkä hueqä-himqä eeqänänjiutanji, qu qanji, Tä Iqu yänätanqceu upnuwi. Itanqänğa qua eeqänänjä iu ämiqä naqä äpmakäwänjuwä iqua, nätmätqä äŋguänänjä quwqä yoqä naqä motquapŋqä isua, iqinyqä äma ppuwi. ²⁵ Ga heatqä hiawiqe, anjä-himqä iuŋi, matimäuqä etanği, anjä-himqä iutanjä täknjä hävqä qŋqanjä eeqänänjä iquauŋi, mämäyeqä, hiunji ique-ique hutänätäniqeqä. ²⁶ Hueqä-himqä iquauqä nätmätqä äŋguänänjä, yoqä naqä ävätŋqä eeqänänji, qu anjä-himqä yäpä yänqisa äma mipaqupnuwi. ²⁷ Mä nätmätqä, Goti Iqueqä hiŋuä iqi äŋguä maeqä, kiyä mätqä itä, ä ämaqä, suqä aanjä quvqänänjä imäkmipqä itä, ämaqä quangä ätmipqä itänji, qu eeqä, anjä-himqä yäpä yänqisa mäyqä ipnuwi. Hma naqä-qakuiqä. Ŋŋ qokä-apäkä quwqä yoqce, Sipsipqä Meqä Iqueä hänjä-pmeqä bukä iu äqänänqä iqua, qu quwänä anjä-himqä yäpä yänqisa pepnuwi.

22

Eqä hänjä-pmeqä vqenqätä, zä hänjä-pmeqä vqenqätä

¹⁻² Itanğa enätqä iqu, eqä naqä hänjä-pmeqä-vqä hñqu ämändquakqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanjä hiñuä iqänqänänjä aanjä quvanyäqñqä iniqä. Eqä iinjä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueätä, zä-hawä iuta ekukua, anjä-himqä iiyeqä hänaqä awä iqi quvepqanği äqunğqe. Itanğa eqä yätäqä inği-inğisanği, zä hänjä-pmeqä-vqä hui ätqäunäuä. Ga zä hänjä-pmeqä-vqä iinjä iqua, häukuä qanğüä ique-ique wiquänqiyä. Itanğa kiqä quwqe, qokä-apäkä eeqänänjä iu äñğüä iwimäkquänqiyä. ³⁻⁴ Itanğa nätmatqä eeqänänjä, Goti Iqu mäwiñqä iqäqä iqua, iqiñi mäwiqä danä enjä. Goti Hanjuwä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, zä-hawä iu äpmanyä miqiyñqe. Iquaqu pmetanğiyänğanği, Iqueqä wäunğüä imäkqä iqua, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, wäunğui imäkqämanäpu, Iqueqä himä-hiqumuanği hiñuä qumb-nuwi. Itanğa, iqua quwqä hipenğüä iunği, Iqueqä yoqä-tänğ-quayı. ⁵ Itanğa Goti Naqä Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iunği we-hunğqe, Iqueqä-kiuä vqanğqetarı, heawiqe matimäuqä da itä, hiqi-tetä, mäptqä iqueqä we-hunğqeutänği, wäunğüä imäkqänğqe, maeqä danä yäniqeqä. Oeyä. Ga qu hea ique-ique ämiqäpnuwi.

Jisasi, si biyäl

⁶ Iqu iinjä ämändqueqetarı, tii ändkqe. “Kukñuä tä aanjä naqä-qakuänänjä etanği, ga ämaqä eeqänänği, kukñuä iquenyqe, quuvqä heqäpñqänänjä. Goti Naqä Iqu, kukñuä hiñuä-tqä iquauqä quuvqe wivauqumuatqä Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Iqueqä wäunğüä imäkqä iquauñi, nätmatqä eeqänänği, maqänä timäutñqä iinjä motquetñqä, ändowatkqe.* ⁷ Jisasi Iqu tii ätkqe.

‘Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä.† Ämaqä, kukñuä nätmatqä timäuniqenğä bukä tque äqänänğä iu

* 22:6 Itkimäkqä 1:1 † 22:7 Itkimäkqä 3:11

qänaknä imipqä iqua, Goti Iqu änguä iwimäkänjqiä.’”[‡]
⁸⁻⁹ Nyi Jonä, nätmätqä timäuniqenqä, qätä äwiyätmä, äqunqä iqunji. Nyi qätä äwiyätmä, hiñuä ae äqunmitani, enätqä nätmätqä e ämändquakqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäümätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinji miqä panä! Sitä, tqä tta-tnguaä kukruä hiñuä-tqä iquatä, ämaqä eeqänänjä, bukä tqe qänaknä itqänuwä iquatä, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä enuwä-pa, nyi asä iinjä iqunjqä. Si yoqä haqeu mamäutñqe, Goti Hanjuwä Iquenyä qonjä waktävä.”[§]

¹⁰ Ga hui-pqä inä tii ändkqe. “Kukruä nätmätqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqe, qäqi ae ätimäutñqä iqä-qae, si imä zä makiptqäyqä panä. ¹¹ Ae ätimäutñqä iqä-qae, ämaqä suqä quvqä äki-äkitanjä imäkätqänjuwi, quwqä iunä äwäpu, qäyä imäkqa uwqanğpu. In qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä iqanği, suqä jänänjä iunä imäkätqänjuwi, iunä qäyä imäkqa uwqänñqeä.”

¹² Jisasi Iqu tii ätqiä. “Qätä nyiipiä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmänğanji, ämaqä hñqunä-hñqunänjä iunji, quwqä suqä imäkätqänjuwä-pa, kimanji wimqä iinqe, Nyi qäsä äma quvepmqänä.

¹³ Hiñuiqänqä, qänakñqä, Nyi Inqä-näuanjqä. Nyi ganä äpmamä, yäpakänqä äpmerñqä Iqunjqä. Nätmätqä eeqänänñinqä Qakuä-qunä emä, qäpu imäkqä Iqunjqä.

¹⁴ Qokä-apäki, quwqä ämuasmänqä asñä äqäyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu änguä wimäkqanğuti, qu zä hänä-pmeqä-vqä ique änäpu, anjä-himqä iutanjä hävqä qñqanğ äutemä yänğisa paqunqäuä. ¹⁵ Itanğa ämaqä, suqä aanjä quvqenä imäkqä iquau, paaqä imäkqä iquau, huiwä yanjä hiñgi väkiqä iquatä, ämaqä pizqä päsqä iquau, ä goti quanğä iquauñqä quuvqä heqiyqä iquatä,

‡ 22:7 Itkimäkqä 1:3 § 22:8-9 Itkimäkqä 19:10

ηη suqä quangiunqä äwinyätä, qänaki iqä iquatäni, qu eeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä anjä-himqä iunji, yä-paqänngisa pmapnuwiqä. ¹⁶ Nyi Jisasi Iqunä, Nyi ηqä enätqe, henyqä ändowatqangä, ga iqu qokä-apäkä, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquenä, Nyaqä kuknuä tä awä äyä etätηqeqä. Nyi ämiqä Dewiti iquesanä Zä-Hutäkñä äungqä Iqunä,* ga iquesa ätimäukqeqä. Itanğa Nyi Qätäqueqä zinjuitä ätimäutä, äyänätηqä Iqunjqä.”†

¹⁷ Dñä Ängüä Iqutä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqä apäkisänji, tii ätqinyä. “Si biyä.”

Ga ämaqä eeqänänjä, kuknuä tä qätä äwipqä iqua, qu-pqe tii tpuwi. “Si biyä.”

Itanğa ämaqä äkisqu-äkisqu, quväki ye vqangi, eqänqä äwiŋgqä iqu, äpätηqänänjqä. Ga tqu-tqu eqä hänjä-pmeqä vqe, nätnqä etangutqe, iqu äpätä mbqä maeqä, qanyä ionätηqeqä.

Jonä iqueqä kuknuä yänänäŋqä yäpakiyi

¹⁸ Ämaqä eeqänänjä, kuknuä nätnmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqe qätä wipqä iquaunji, nyi Jonä iqunä yänänäŋqä tii tumqe. Ämaqä ηŋqu kuknuä tqeñji, hui wiyä iqa uwqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueñji, hanjä-iqä aanjä quvqä iinjqä bukä tqe ätä äqänänqe, wiyä iqa peyänique. ¹⁹ ηη ämaqä ηŋqu, kuknuä nätnmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqeuta hui huätä mamäuwqanğutqe, ga Goti Hanjuwä Iqu iqueqä nätnmatqä anğuanänjä iinjqä bukä tqe ätä äqänänqe, huätä mät-nämäunqiyä. Nätnmatqä anğüä ii, zä hänjä-pmeqä-vqä iqutä, Goti Hanjuwä Iqueä anjä-himqä iisä, iquaquvi.

²⁰ Ga Ämaqä nätnmatqä eeqänänjä iinjqä awä ätätηqä Iqu, tii ätqiyä. “‘Nyi maqänä quvepmqänä-qe,’ naqä-qakuä etkqe.” Auä, yqänä! Jisasi Naqä Iquki, Si maqä quvepiyäl

* 22:16 Itkimäkqä 5:5 † 22:16 Itkimäkqä 2:28

²¹ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä änguänäni hiŋgi vqe, etapquä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 18 Aug 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac